

OROL.

Časopis pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor **Ján Kalinčák**. Riadny spolupracovník **Andrej Sytniansky**.

V Turč. Sv. Martine, 30. apríla 1870.

Preobrazenie.^{*)}

Zastenal háj vetrom jarním od hora, od dola,
Zatienila mutná slza zornicu sokola,
Zahorela hrud sokolia pálom slávosládu,
Zavesloval sokol letom prudkým k nebohradu,
Sadnul na štít rýdzozlatý a javným zobákom
Zakrákoril smutnohnevno k najvyšším oblakom:

„Oj, ty božehospodine, na vysokom nebi,
Vieš, čo spravil svet z tej našej slávy a veleby:
Sostrielfali plemä moje a vyknožili, —
Sám ja, — jiné haňbu túto rody nedožily —
A i vo mne pukly žily, zmlandravely svaly,
Zmäkol pysk a pazúry sa drevennými staly,
Spřchol hrdý sokol z biednej, ovisnutej hlavy,
Nič zo mňa: bo, — čo je sokol bez jarabej slávy?!
— Chovával nás prst kňahynín srdcom holubičím;
Teraz — chová mňa — čierna zem mýšskou, — lebo ničím;
Na žulových hradobralách hniedzili sokoli,
Teraz — spávam na sucháre osamelom v poli;
Nosili nás hrdí jazdci na kráľovské lovy,
Teraz? — žobrač! — oj, ktože pád plemäna doslovi?!
Rohom naším triumfálnym už ponočný trúbi
A sokolom vysmieľajú sa sprosté holuby! —
Nuž, na to si, stvoriteľu, stvoril rod sokolov,
By svobodný dokonali let hnilou nevoľou?!“

Tu zasekol starý sokol pysk hnevom a žialom,
Až poznovu rozkričí sa, po mlčaní malom,
Po srditom zaniknutí túžbou sa rozkričí:

„Oj, ty božehospodine, daj mi let orličí,
Premeň pole hôr a luhov v pole rudých bojov,
Zameň pušky polovnícke s bohatierskou zbrojou;
Ta, na hrady, na kráľovské, na pevnosti slávy
Ta, na víchricou svobody metané zástavy,

*) Metamorphosa.

Ta, na vlkov krvolačných, proti besným drakom,
To pazúrom, to peruťou, to krivým zobákom!
Ta, k záštite bitých bičom macochyným, detí,
Ta, ku výšinám slncovým, ku žriedlam osvety,
Ta, kde marné telo, — telo, ktoré mre a morí,
Ta, kde kroviny mirtové a palmové hory,
Ta, kde veselie sa točí, kde radosť sa rodí,
Ta, kde v službe je poroba a voľnosť vévodí,
Ta, kde ráznosť dráhu razí, ničomnosť sa ničí —
Ta, — ty božehospodine — daj mi let orličí!“

Tu zafal pysk zmladlý sokol dôverou a mierom;
Tmavá barva rozostrela sa jarabým pierom,
Otuhly v ňom hrubé žily, zmohutnely svaly,
Zkostnatel pysk, pazúry sa železnými staly,
Krk vztýčil sa ohebnosťou pružnej hrdej sily,
Zplanul zrak a perute sa siahou rozšírily. —

Divily sa kane, sovy, dudky, netopiery,
Čo sdialo sa mocou dejín, vedomia a viery.

Sládkovič.

Orol v čas búrky!

Čo to tak hučí v doline krivánskej?

Čo sa tak černie staby polnoc tmavá?

Či to pre hriechnych súdny deň nastáva?

Či to zbúrenie rodiny tatránskej?

Kamenec kliesni zelenú horičku,

A strapká starú jalšu nad vodami,

Dievčatko beží domov s malinami

A víchor zvíja s robotou včeličku.

Orol pri mladých sedí rozdrážený,

Krielmi jich pred tou búrkou ochraňuje,

Hneď s pomstou hore k chmáram vyletuje.

Hneď sa zas k mladým spúšťa rozžialený.

Bystrým vystrelí okom do čiernavy,

Zrazu sa šibne do oblakov hustých,

Ešte hrom praskne po dolinách pustých.

V tom sa roztratia osúdne mrákavy.

Orol sa nesie, točí ponad Tatry

Okolo strmín a drapov Kriváňa,

Vietor mu kriela sem a ta rozháňa,

On rozjatrený v šire strany patrí.

I vidí šumné jedle vyvrátené,

I vidí staré smreky rozčesnuté,

I vidí lúky skálím zahrnuté,

I zadumí sa a mladé spomenie.

Hneď sa zblízuje, hneď sa zas vzdaluje,

A strachom trnie, skalinu poznáva,

Kde nehal mladé, keď fala kúrňava,

A nenadále tieto hlasy čuje:

Veliký duch sa zjaví v tvojom rode,

Len nech tie divé víchrice preletia,

Nebeské zore národ tvoj osvieťa,

A tvoje mladé budú žiť v svobode.

Duch starých otcov vznášal sa nad nimi

A nedal škodiť ani len jednomu,

Kruh odporoval kamencu prudkému,

A zastával jich stenami skalnými.

Leť chytro k tvojim! už fa vyzerajú,

Oni sú zdraví, potešíš sa s nimi,

Keď vietor zhvízdí chvojčkami hybkými,

Na tvojho kriela let sa nazdávajú.

Orol sta strela vyletí nad lesy,

V nebeskej výške rozstretý spočíva,

Zrazu sa ztratí jako chmára sivá;

V Tatrách velebných hlasné začut plesy.

O r a v a.

Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur quam pugnabant. Corn Nep. Thrasylbulus.

I.

Dolu Revišním ide stará shrbená postava, na očach okuliare, pod klobúkom šedivé vlasy zakrývajúcím, hrebeň pripiaty majúc a postavu svoju palicou podpierajúc. Vidno že to pán starý, v dedine svojej každodennú prechádzku nastúpivší, práve tak, jako keď sa chodieval na úrody pozrieť, alebo na robotníkov pohliadnúť na pole.

Prišiel starký ku dvoru, pred dreveným domom vedúcemu k stodole a maštaliu, a jako by to už jeho dávna obyčaj bola bývala ubieral sa po preddomí, nazerajúc do oblokov, či tam dakoho neuhliadne, a potom, keď v izbe nikoho neuvidel, šiel ďalej k stodole, kde muž tiež obstarný vyhadzoval snopy, alebo otiepký z voza na holohumnicu, odkiaľ tieto ďalej čeliadkou do záčinov podávané a ukladané boly.

Tvár starkého rozjasotala sa rozkošou keď uzrel hľadanú osobu. Vyvolať teda rukou vydvihnúc: „quid facis domine Lauček!“

„Porrigo otiepkas, latine mergites seu manipuli dictas in stodolam“, odpovedal dominus Lauček.

„Imponas finem labori, et redeas in cubiculum; ludemus chartifolia et bibemus mediam cerevisiae, manibus tuis coctae“ povedal na to starý Jonáš Revický, priateľovi svojmu Michalovi Laučekovi.

„Dajte že mi pokoj, domine perillustris,“ odvetil zas šoltis dominus Lauček: „búrka prichádza a treba sa nám ponáhľať, aby sme si mohli ešte suché do stodoly svoziť. Secus non respondebo dominationi vestrae perillustri.“

„Ba, daj si ty pokoj domine Lauček, a nehaj rácej zhníť tvoj jačmeň na poli vtedy, keď ide o vážnejšie veci.“

„Ba dajte vy mi rácej pokoj domine perillustris keď ide o stravu celej čeliadky mojej! dost už hovorí svet, že vychádzam na mizinu pre Vaše múdre pletky,“ odvetí Lauček od Jonáša sa odvráťac a snopy z voza tak čerstvo zhadzujúc, že sa z toho zdalo, jako by mu návšteva milá bola, a žeby rád, čím skorej ukončiť prácu, aby len mohol čím skorej uhovieť hostovi svojmu.

Jonáš Revický sa najprv podporel o trstenicu svoju, bradu na ňu opierajúc, bo bola dlhoká tak, že až po samú bradu čiahala, súc okovaná striebrom i v prostriedku i na vyšnom konci; jako to vtedy práve móda bola. Trstenice také nechytaly sa vtedy za koniec, ale za prostriedok. A keď tak pán Jonáš dost trpezlivosti preukázal, zavzdychol si, vidiac že dominus Lauček dolu z voza do stodoly vyhodil posledný otiepok, alias snop menovaný seu latine mergitem aut manipulum, a či sa to dakedy ináčej menovalo. I zahorelo jeho staré oko pod okuliarami, i zosňal si široký klobúk z hlavy, vytiahol hrebeň z vlasov, i začesal si nim šediny svoje, znak to, že sa teší z približujúcej sa chvíle, v ktorej sa bude môcť poshovárať so svojim starým priateľom domine Laučekom. Tento ale sa docela neponáhľal, ale skočiac z voza obrátil Jonášovi chrbát, jako čoby ho tu nebolo, i ponáhľal sa do stodoly obhľadáť či čeliadka dobre pokládla snopy do priečinov. Potom sa ale začal vadiť, snopy napravovať, po stodole pozeráť, a rozhovárať sa s čeliadkou, kto bude mlátiť, kedy sa bude mlátiť, a kde sa potom dávať majú jačmené otepy, aby sa nesmiešaly so senom, hrachom, so pšeničnou a ražnou slamou. Jonášovi to všetko bolo od razu divno, bo bol naučený u Laučeka vždy na najhorlivejšie a najúslužnejšie prijímania. Nazdajúc sa zprvu že tento len preto tak horlive zhadzuje snopy z voza, aby sa čím skorej s nim zabávať mohol, začal teraz pán Jonáš pochybovať o pravdivosti mienky svojej; i zavolať v netrpelivosti: „ale čože sa tam v stodole tak dlho tmolíš domine Lauček?“

Tento sa nevrle ohliadol, i jako by predtým Jonáša nebol ani videl, poklonil sa i s dlhou tvárou prehovoril: „ah gratulor, gratulor de felici conspectu, et quod habeam fortunam venerandi dominationem vestram perillustrum!“

Pri tom ale prešla trpezlivosť Jonáša; zosňal okuliare z nosa, vystrel sa, oprel stlpkom oči na Laučeka a vyriekol s podive-

ním: „ale človeče či sa jašíš, a či čo ti je. Už skoro pol hodiny tu stojím.“

„Hm“ odpovedá dominus Lauček, „ja už viac ako pol hodiny zhadzujem snopy, poriadky v dome robím, ohliadam hospodárstvo, bo myslím že je to lepšie, keď si človek zaopatrí svoju živnosť, jako keď sa tam po pletkách sháňa, ktoré mu len vypálením domu i stodól hrozia!“

„Čože je to domine Lauček?“ opýta sa zvedave pán Jonáš.

„Nuž to je tolko, domine perillustris,“ odpovedá Lauček, „že je najlepšie človeku, keď prsty medzi dvere nestrká, a nehasí kde kde ho nepáli.“

„Ale čože vlastne chceš? ty starý blázon?“ opýta sa zas Jonáš. „Vari sa ti rozum čistí!“

„Veru čistí domine perillustris!“ odsekne Lauček, „však je to veru nie žart, keď každému človeku v stolici hrozia že ho vypáli, že ho vyženú, že ho zo sveta snesú, keď sa Vašej milosti len trošička priateľskejšie priblíži, a s ňou obcováť bude.“

„A to ty tak tiež hovoríš, starý kamarát?“ prerečie pokojne Jonáš.

„Nuž pravda že hovorím,“ odvetí Lauček, „bo mi práve teraz snopy zhadzujúcemu napadlo, jako to bude, keď mi stodolu len pre starú známosť s Vami podpáli, a ja by som s celou čeliadkou potom cez celú zimu po žebroto chodiť musel, a pri tom ešte mi hlava hučí, keď si pomyslím, žeby ma i potom po celej stolici z domu vyhánat mohli, vediac, že som už z Dobšinských skól starý známy Jonáša Revického.“

„Vieš ty čo Lauček!“ prehovorí na to prísny hlasom Revický, „keď nadužívaš naše staré priateľstvo, vtedy nesníem pokojne brať reči tvoje. Keď sa odvolávaš ešte na Dobšínú, nuž dobre. Boli sme tam v škole a snášali sme sa dobre. Ja som sa latinsky učil i ty: ja podľa zemanského obyčaja, ty abys mohol byť knazom. Knazom si sa nestal, bo ťa otec jako jediného syna domov zavolať k hospodárstvu. I ja som potom prišiel domov, a vždy až podnes udržoval som staré priateľstvo s tebou znajúc, žes ty, hoc nie zeman, viacej prežoval Cicerona, i Livia, i Ovida, i Virgila, i Horáca, jako hoc ktorý z našich pánov, čo sú teraz viceispáni alebo

slúžnovci, alebo páni farári. Viem že si bol výborný rhetor i chýrny medzi nami poeta, i viem jako to v ušach našich hrmelo keď si prednášal orationem justam, alebo dákosí carmen saphicum, elegiacum, alcaicum atď. Ale preto si nemysli že som zabudol na moju zemanskú česť, a že sa ty, šoltís, máš hanbiť za moje k tebe vždy dôverné priateľstvo.“

Starký Jonáš sa teda rozhorlil, i prvý raz od mladosti svojej vyhodil na oči Laučekovi rozdiel stavu svojho, so stavom tohoto.

Lauček bol človek ináčej vždy rozumný, trpezlivý, i vážil si Jonáša vždy nad všetko na svete; ale teraz sa mu pobúrilo srdce i zamraštil sa, a skrívac tvárou, jako by octu bol okúsil, vypovedal: „No dobre domine perillustris, keď zeman nerozumie pokyvom v slovách šoltísa obsaženým o nebezpečenstvach duši zemanskej hroziacich, nech si potom dušička táto zemanská sama pred Bohom zodpovie, že nechcela prijať rady od starého priateľa, hoc aj šoltísa, keď jej hrozilo nebezpečie.“

Jonáš bol človek dobrák, mäkkého srdca, a preto mu slová starého Laučeka hneď na svedomie zakleपालy. Ale jako to už človek nikdy je nie slabostí zbavený, a obzvlášte tam, kde sa dač osobnosti jeho týká, nikdy nie bez zvedavosti: tak i Jonášom trhlo slovo „nebezpečie“, i vzbudilo v ňom žiadost dovedieť sa, čo Lauček myslí. I prehovoril: „Hovor že teda, keď ti záleží na mojom bezpečí alebo nebezpečí, čo je vo veci, aby som znal odkiaľ vietor duje.“

Lauček sa poškrabal za ušima a odpovedal: „keď je to Vaša vóla domine perillustris, tak dobre, podme do izby, tam Vám to rozložím, bo som už dávno očakával ten okamih, kde Vám budem môcť veci vypráväť, o ktorých k Vám ani hádam len muška žiadneho chýru nedonesie.“

I chytili sa oba starci za ruky, a išli v starodávnej dôvere do príbytku Laučekovho.

II.

Divno by sa to hádam zdalo, že zeman od koreňa zachádzal a obcoval takto po priateľsky so sedliakom, tak že si tento poslední i viacej dovolil oproti nemu, jako by sa to hádam bolo slušalo; ale nedivme sa tomu, bo 1650, kde sa na Revišnom teraz

nachádzame, boli zvyky starootcovské v celých Uhrách ešte dosť zachovalé.

Hory a vrchy rozdeľujú krajiny od krajín, a tvoria tak pevné prirodzené hranice medzi národami, medzi jich smýšľaním, medzi jich túžbami, medzi jich snahami a spôsobom života Bohom samým vyznačené.

Tak to i v Uhrách.

Uhorská krajina má jednu, vždy pevnú, nikdy neporušenú hranicu, a to sú — Karpaty.

Bo keď sa od východu i od západu, tak i od juhu hranice krajiny uhorskej v rozličných časoch, na rozličný spôsob menievaly: to bradlá Tatier od Prešporoku až po Sedmihradsko sa tiahajúce boli vždy baštami nielen zem uhorskú ustavične zaokružľujúcimi, ale spolu i zvláštneho národného ducha v peknej zemi tejto od nepamätí sa utvorivšieho, v jeho rýdzosti prechovávajúcimi. Zo všetkých strán bola krajina uhorská, jej zvyky, jej mravy, jej typus vplyvom cudzím ustavične premenovaná, tak že sa obyčajne z toho vplyvu z čiastky nemeckého, z čiastky tureckého, z čiastky rumuňského utvorila strakatina rázu a smýšľania, kdežto prvotný rýdzi duch nepretržene, ustavične prechovávaný bol v dolinách Karpatských: bo jako sú Karpaty jedinou pevnou istou hranicou Uhorska, tak je ľud jich obývajúci nezakaleným zrkadlom i letory, i rázu vlastne uhorského.

Pravda je síce, že i zo severu vpadávaly cudzie národy do Uhár, ale tieto len obyčajne prešli cez kraje Karpatov fahajúc sa dolu na dolniaky, bez toho žeby sa tu boli usadily, alebo tu na dlhší čas stánky svoje rozbily, a panstvo svoje založily: a tak doliny, vidieky naše zostávaly i zostanú na veky zrkadlom v rame Karpatov obtočenom, v ktorom sa uhorská krajina v malom vidieť môže.

Najvyšší a najďalší výstrelok Karpatov ale v zem poľskú siahajúci obtočuje oravskú stolicu i zdá sa, obzvlášte keď vrchy liptovské do ohľadu vezmeš, jako by toto bola krajinka sama pre seba, ktorá, dosť majúca na daroch prírody, pravda len skromne požehnaných, netúži za cudzím, netúži za svetom. Keď to už vôbec leží v povahe ľudí hornaté kraje obývajúcich, že neradi menia hory svoje, račej doma biedu trúca, jako by

v cudzine hojnosť a oplývavosť hladali: tak to iste platí v najväčšej miere o Oravoch. Známo je, že sa Orava drží od dolniakov za kraj ovsu, za kraj neúrodný, vrchovatý, na ktorý pán Boh zabudol, a do ktorého skoro ani vtáča nedoletí; a preca keď sa kedy Oravcom jich budúcnosť v najkrajšom svetle maľovala, keďby sa z domoviny svojej vystehovali: to pokrútili hlavami, neodišli i vyriekli: „hej veru sa takej vody, jako v Párnici, nikde nenapiješ.“

Tak hľa tu ľud zostával od pravekov po hromade, bo sa nikomu nezažiadalo života jednoduchopastierskeho, kočovného a premenávajúceho sa z jedného do druhého kraja. Nebolo ale v Orave v zhlade tomto tiež bez výnimky, a výnimka táto je jediná. Valasi, ľud kočovný, stehujúci sa od severovýchodu, našli v Orave v 15. storočí prítulok, ba čo viac i výsady od jednotlivých zemanov v tom záležajúce, že si mohli po zemanských holách grúňoch a polanách statok svoj volne pást, zostávajúci pri tom ľudmi úplne svobodnými, svojich predstavených, fojty alebo vajdami zvaných si sami voliacimi, alebo jich dedičnosť ustanovujúcimi, zač oni zaviazaní boli každoročne malú daň na dobytku a iných domácich predmetoch, jako vajciach, syru, masle, sliepkach atď. odvádzať, a v čas vypuknutia válok, alebo rodiných rozbrojov, vojené služby preukazovať patričným zemanom. Tak sa stalo že za krátky čas v Orave povstalo svobodné sedliactvo, ani vo sprave obce, ani v súdničtve medzi sebou od panstva neodvislé. Toto boli tak zvaní šoltísi alebo svobodníci; ani zemania, ale nie ani sedliaci. Pomaly dostávali šoltísi, obzvlášte za zvláštne zemanom preukázané služby, tak jako k. pr. primaciálni zemania, i svobodné pole, za ktoré práve len pre uznanie práva, čo ročne odvádzať museli malú daň. Nežijúc ani v skvose, ani v zemanskej záhalke, stali sa mnohí z nich na tolko majetnými, že prislúchali k majetnejším osobám v stolici, a dievky svoje i do škôl vysielali, aby sa latinčine priučily.

K posledným prislúchal i Domine Lauček, priateľ Jonáša Revického.

Ale pri tom i zemanom nič neodpadlo.

Známo je, že v Orave býva málo zemanstva, aspoň nie v takej miere, jako v su-

sedných stolicích: a práve preto stolica oravská, chtiac sa udržať na rovnom stupni s druhými stolicami pri vykonávaní služby vojenskej, keď toho potreba bola, veľmi dobre používala šoltístvo svoje, čo skoro nič nestálo, a preca takmer znom jej moci a sily bývalo. Preto i Turzovci nemuseli vydržiavať banderia; preto Orava, hoc najneúrodnejšia v Uhrách nikdy neostávala za druhými stolicami.

Tak sa stal ľud oravský ľuďom ráz uhorský rýdze zachovávajúcim, a spolu skoro prírodou samou k tomu núteným, vždy za svoje vymenenie z pod jarma, už nech ono z ktorejkoľvek strany pochádzalo, zasadzovať sa. Zemanstvo tu bolo vždy jako inde v Uhrách; ľud ale sa sám pojedine od storočí domáhal o uznanie svojich práv osobných. V uhorskej krajine nebolo nikde tolko šoltístva jako práve v Orave, a nikde ničím tak nekládly sa hrádze proti sebevoli najväčšiu časťku obyvateľstva neprávom sklučujúcej, jako práve v Orave týmto šoltístvom. Túžbou touto bol ľud spolu popichaným a vedeným povzbudiť myseľ svoju k skutkom, ktorých nevídať u zotročencov.

Nečudno teda, že i domine Lauček svo- bodne počínal si oproti pánu Jonášovi Revickému, a že tento ani zamak obrazným neboli v svojej zemanskej hodnosti slovami starého školského kamaráta z Dobšinej.

Prijdúc tak do príbytku Laučekovho, sadol si Jonáš na lavicu za stôl, obzeral sa sem i tam pokial sa Lauček nezložil, a sa nepripravil, potom hneď prichádzajúceho oslovil: „ale povedz že mi človeče, čos dnes tak divý? čo nazývaš u mňa múdrymi pletkami?“

„Hm, svet hovorí“ odpovedá Lauček „že ste človek netopier, a tak nebezpečný, žeby ste od samej luteránskej horlivosti pána Boha za nohy s neba dolu stiahli, a keď príjde ku veci zastať vieru svoju, tu sa ufahujete od svojich, od Rákócího, ktorý len zo samej horlivosti náboženskej povstal za vieru našu, a držíte s katolíckym cisárom, ktorý nás potlačuje, tak, žeby si každý prial račej pod Turkom žiť, jako u nás, bo Turek keď aj obdiera ľud, preca nechá na vieru našu.“

Jonáš zložil z nosa okuliare, oko mu stlplkom stalo, jako by vyrazil chcelo, že ucho pilne sprevádzalo reči priateľa, potom ale si

potrel dľaňou čelo, jako by chcel rozotret shrždené vrásky a zepamatať sa, čo sa stalo, a čo sa nestalo, aby tak mohol Laučekovi podľa starého zvyku vyjaviť úplné presvedčenie svoje. „Že som luterán“ hovorí potom, „to ty najlepšie znáš, a znáš tiež, že ma najviac bolí keď dač trpeť musíme; ale z druhej strany priznávajúc sa k čistému evangeliu, nemôžem zabudnúť na slová písma svätého: dávajte cisárovi, čo je cisárovo, a čo je božieho Bohu. A tebe teraz, ty starý priateľ môj, ty starý Lauček klepem na svedomie, či sa i ty nedržíš slov týchto?“

„To sa rozumie že sa jich držím.“

„No teda vidíš ty starý blázon“ pokračuje ďalej Jonáš, „pokial svet svetom, nikdy sa všetkým ľuďom nevyhovie, bo jeden každý z nich tiahla svojou cestou, a nikdy povedať nemožno, či kroky jeho z čistých, či z kalných pohnútok pochádzajú. Rozum teda, rozum domine Lauček“ povedá Jonáš prstom na čelo ukazujúc; „ty starý blázon sa nazdáš že je všetko zlato čo sa blíšti? Či sa nazdáš že je všetko pravda čím ľudia svoje vniutorné úmysly zakrývajú?“

„Nuž keď to tolkoráz hovoríte že som starý blázon“ odpovedá Lauček trochu rozdráždený „teda i ja Vám poviem pravdu domine perillustris. I Bočkai, i Batori i Bethlen, i Rákóci sa vždy spojovali len so svojimi, a tak nemohli mať iných úmyslov, len svojich domácich, lebo: vtáka poznáš po perí, a človeka po reči i jeho priateľoch.“

„Hm! keď si taký múdry, a nie blázon“ odvetí Jonáš, „teda ti to všetko vysvetlovať netreba; ale ja preca mienku svoju nezádam, bo znám jedného každého z menovaných, hádam lepšie, jako ty.“ Usmial sa pri tom, i pokračoval zas:

„U nás to býva tak, že ľudia pochytiť dakoho a zveličia ho až do neba, i pochytiť druhého, a zníža ho až do blata, a to všetko bez príčiny, bo nepováža vec samú, ale len bliktry, a podľa týchto potom posudzujú všetko. Nuž vidíš, ja ti dačo poviem. Batori Gábor, knieža sedmohradský, keď Matiaš druhý na trón dostúpil, bol rozpustilec a divoch, chtiac práve Bethlen Gábora zavraždiť, keby tohoto jeho milá, Katarína Török nebola uchránila a on sa neboli k Turkom utiekol. I jeden i druhý sa spojovali s Turkom

oproti kresťanom, a tak nie so svojimi, a už vieš že pes psu brat, jako príslovie hovorí. U mňa platilo vždy toto: kto sa spája s pohanom oproti kresťanom, ten je nie svoj.

Toho som sa držal vždy a mne je evangelium vyššie nad všetky zákony, a nad všetky výhody svetské, a nad každé pletky stránicke.“

„No, to Vám všetko nič nepomôže domine perillustris,“ odvetí dominus Lauček, „bo svet hovorí že ste len preto nábožným, nepriateľom Turka a tak zvaných pleták stránických, aby ste tým naplniť mohli svoju almariu zlatom a striebrom; že sa preto pridržate stránky cisárovej oproti svobode krajiny, oproti neodvislosti Oravy, aby ste sa mohli hoc sám, oproti všetkým iným v stolici udržať a majetky svoje rozmnožovať. Už to teraz každý vrabec na streche čvrlíká, že Vám musia troška krídla obstrihať, rozmnožovanie Vášho bohatstva zamedziť a svobodu odstránením Vás zo stolice, Orave prinavrátiť, bo že ste Vy celému vidieku trň v päte, nebojac sa nikoho preto, že len prstom pokývnut môžete a kopa nemcov na pohoršenie celej krajiny Oravu zaplaví.“

„Aha! tak je to?! Teraz už rozumiem kam cieľíš domine Lauček.“ I potriasajú hlavou hovorí ďalej: „viem teda odkiaľ vietor duje. Čo ti ľudia navravia, na to never; nevieš čo svet zamýšľa. Jeden klebetí, že sa ti až zuby potíť budú, keď si toho povšimneš; druhí ohovárajú statočných ľudí len preto, že ináčej nemôžu; tretí to robia z úmyslu a závidia, aby u hlúpych ľudí podkopali dobrú mienku o docela bezúhonom človeku. Všetko ti toto lieta potom po svete, jako čiročistá pravda.“

„Hm!“ odvetí nevrle dominus Lauček, „môžete Vy domine perillustris pravdu mať, keď ste hovorili o chudobných ľuďoch; ale vy páni zemaní nechcete byť rovnými v ničom s druhými nemajúcimi harmales, alebo prosapiales, na sviňskej, lebo psej koži, a tak hovoriac o klebetách, o pomluvách, o závidí a nenávisti, nemôžete iného pri tom myslieť, jako že tieto pekné vlastnosti len pre nás, vašich priateľov, od pána Boha vymerané sú, kdežto už pri samom stvorení sveta hospodin pre vás také dušičky povystrihoval, ktoré o podobných pek-

ných, utešených, krásnych a znamenitých vlastnostiach ani tušenia mať nesmujú a nemôžu.“

Ale na slová tieto Jonáš Revický sa nahneval, vystrel do hora hlavu, pohliadol po Laučekovi neobyčajne prísnyim pozorom i povedal: „Lauček! ja som zeman, ty si šoltís, a myslím pravda že som hádam lepší od teba; keď som sa ale od starých dávnych čias zabavil chodieval ku tebe, jako ku starému priateľovi, nezabúdaj som nikdy, že ty šoltís sedíš na mojom grunte, že varíš pivo na mojom grunte, že predávaš trúnok i maso na mojom grunte, že predávaš soľ na mojom grunte, a že držíš v dedine všetky regalie odo mňa ti dané, a tak že nemáš práva ani zo mňa. ani zo zemanstva posmiešky si vystrájať. Vedz to: ja som ti vždy býval dobrým kamarátom, a tak som pred tebou žiadnych tajností nemával; keď si ale čo viac dovoľuješ na tento rováš rátať len tak mne nič tebe nič so mnou zahrávať si, teda servus domine Lauček!“ I začal stávať a do ruky brať dlhú palicu.

Lauček skrotol; líto mu bolo slov predose vyslovených, ale neznajúc jako Jonáša uchlácholíť, premrukol len tak jako pre seba: „hm, hm, hm! regalie, regalie!! však je to práve celé nešťastie!!“

Ale čím viacej Jonáša zrak opúšťal, tým viacej mu pribývalo na sluchu. Sotvá Lauček tie slová sám pre seba preriekol, mrštil Jonáš klobúkom o stôl, položil palicu do kúta, sadol si, podoprel si oboma laktami a rukami hlavu i vypovedal, jako čoby sa nič nebolo stalo: „Lauček! dones piva, a bude všetkým hádkam o zemanstve lebo nezemanstve koniec!“

Nič nebolo Laučekovi vhodnejším, jako práve toto vyzvanie, a tak vysloviac „hneď, hneď,“ zmizol tak vrtko, jako mladý dvaciatročný šuhaj z izby, a prišiel skoro celý zadychčaný a upotený dnu, nesúc v krčahu pivo a dva široké pohárky v ruke. Jonáš pozrel naňho a veľký úsmech objavil sa mu na tvári pri tejto horlivosti starodávneho priateľa, (bez ktorého už teraz na staré dni viacej práve tak žiť nemohol, jako ryba bez vody,) bo z toho všetkého vyrozumel že slová jeho na Laučeka veľký dojem urobíť musely. Bola to prvá zvada medzi nimi už od tak dávnych, dávnych rokov, ba skoro od chlapčerstva;

i jednej i druhej stránke byly tedy všetky potržky, a nech ony byly i najmenšie, trpkými. Ale Jonáš sa pri tom všetkom nazdával že je víťazstvo jeho, že i prevaha zemanskosti, i prevaha osobná zase nad priateľom horuje. I radi my to skoro všetci máme, keď nám priateľ útlým a dobrým spôsobom na javo dáva, že nebolo dobre, keď on v nerozmyslenosti uderil na slabú strunku srdiečka nášho; každý máme muchy, každý by chcel aby druhý o našich slabostiach neznal, každý je račej keď iní s nim hladko zachádzajú, ako keď narážajú na jeho hádam ani nepoznané neduhy, do živého zasieknu.

Keď teda nedorozumenie medzi oboma starkýma jako blesk z čistého neba povstalo, tak zase i samo sebou zmizelo, bez toho žeby len najmenší znak po ňom bol pozostal.

Lauček nalial piva do pohárov a vypovedal: „no domine perillustris nech že sa páci! teraz už máme času ďalej shovárať sa, bo je všetko už do stodoly popratané, všetko uklúdené, jako som to, hoc len tak z boku uhlíadol.“

„He, he, he, ty múdra kmotra liška,“ odvetí Jonáš s úsmechom, „však si to videl už vtedy, keď sme do izby vstúpili, a nebolo ti treba viacej po čeladi škúliť. Ej ej Lauček! teraz už nie blázon, Bože uchovaj, nie blázon nie, ale múdry, múdry, najmúdrejší dominus na celom svete, a nech by sa jich bolo od pamati sveta doteraz hoc kolko pod slncom narodilo; no ale nič to za to že je blato, príjde vietor, vyfúka to: a tak teda napime sa! vivat! vivat! vivat regalie!“

„Vivat zemanstvo!“ odpovedá Lauček.

Štrngli si, napili sa podľa starej zvyklosti, hoc len pivom.

Jonáš začne: „ty milý, premilý Lauček, ani sám nevieš na čos pripil. Mručal si, drdral si, frfрал si, hundral si o tých regáliách, nazdajúc sa že ja to nepočujem; ale vidíš,“ pokračuje ďalej. „čo viac nedovídím, to dopočujem. Ja viem, že sú ony nejednomu pánikovi v stolici trňom v oku, i viem, že mi ne jeden závidí, že sa rozmnožuje môj majetok, a hoc si ma aj obrazil domine Lauček“, hlavu pokrúcujúc a prísne na priateľa, a jako zo všetkého vyzeralo jediného dôverníka svojho zahliadajúc pokračoval, „ale vedz, že mi všetci

ti pánici krivdu robia, práve tak jako ty povediac mi, žeby som zo samej náboženskej horlivosti chcel pána Boha z neba za nohy dolu stiahnuť. Abys teda vedel, ty nedôverčivý človeče, jako sa veci majú, poviem ti primo“ a tu začal vyčítovať na prstoch, „dačo o regáliách, secundo o mojom majetku, tertio o horlivosti náboženskej, quarto o svobode v krajine. — Ale potom mlč na večné veky, ak nechceš nahnevať starého Jonáša Revického, a ho prinútiť, aby ti navždy chrbát ukázal, — Ale Lauček! nalej že, nalej: starý človek sa musí potúžiť vyberajúc sa do tak krutej vojny s nevedomcom, jako si ty.“

Lauček nalial piva, napili sa z novu, pravda že len málo, keď bol smad už predtým zahasený, a oba starci od jakživa len pre zábavu si pochlipkovať zvykli, a Jonáš začal hovoriť:

„Ergo primo domine Lauček. Král uhorský má právo regálií v celej krajine; anno domini 1620 ale sua caesareo regia mejestas Ferdinandus secundus dei gratia romanorum imperator, rex hungariae, bohemiae a. t. d. (roku Pána 1620 ale jeho c. k. milost Ferdinand II, z milosti božej cisár rímský, král uhorský a český atď.)* odstúpil benignissime kniežatu sedmohradskému pánu Gáborovi Bethlen štyri uhorské stolice: Sabolč, Satmár, Berg a Ugoč, a zas, ale len doživotne, stolice Spiš, Šářiš, Abauj, Zemplin, Ung, Geveš a Hemer docela so všetkými možnými právami, na ostatok i Oravu, v ktorej si len právo regálií pre seba zadržal. Takéto záväzky sú pravda i z jednej i z druhej strany svaté, lebo komu budeš potom veriť, keď nie slovám kráľovským a kniežatským? A tak vidíš Lauček, král si zadržal právo regálií v Orave už toho času pre seba, a môj otec jich vyarendoval, nechtiac, aby byly cudzincom do rúk dané, ktorí sa žiaľ Bože, do našej krajiny vždy viacej vodierajú. Ja som to právo hneď po jeho smrti odobral, a užívam ho až podnes s najlepším svedomím po celej Orave, lebo po smrti Bethlenovej, ktorý štyriatdvaťročný dňa 5. novembra anno domini 1629 v Belgrade sedmohradskom po šesnaťročnom panovaní v Pánu zo-

*) Na udávanie titulov sme obzvlášte my Uhria okrem Poliakov i v súkromných kruhoch vždy hádam najštedrejšími bývali.

snul, Orava viacej nikomu odstúpená nebola. — Keď som ja pri tom nehalaskoval, nemárnil, nerozsýpal peniažky, a trudne vyrobený a zarobený majetok do vody otvoreným oknom nevyhadzoval, — pravda sa i ne jeden grošík na stranu dal odložiť. Čo som ale pri tom robil? — Ergo secundo: myslel som si, i zpomínal som si štvrté božie prikázanie: cti otca svojho i matku svoju a budeš dlho živý na zemi. Tak hľa som ctil pamiatku otcovu, že som skupúval zeme a majetnosti, na kolko to možno bolo, susednych pánov našich, tak jako on, ktorý hovorieval: prekliaty buď každý zeman uhorský, ktorý len na piad zeme odstúpiš cudzincovi, aby sa potom o pár rôčkov medzi nami upelešil a sa z nás a nášho bláznovstva vysmieval. Vieš i ty Lauček, hoc nie si zeman, že zeman svoje kuriálne grunty len zakladať smie, nikdy ale predávať. Nuž dobre teda, založí jich komu chce na 32 rokov, a potom jich lebo vymení, alebo si aukciu pýta; keď si ale páni naši už či pre náboženské, či pre občianske pikle notam infidelitatis na krk zavesili, nuž sa ti ani u môjho otca, ani u mňa dvere v noci vo dne nezatváraly, a jeden za druhým hovorieval: pán brat Revický však sme rodina, a Vy máte veľkú protekciu, pomocte! pomocte! zle je so mnou; vezmite do zálohu celý môj majetok, a tu tu už máte hotový úpis, len skoro, len skoro, lebo sú mi už na päťách. Čo mal teda Jonáš Revický urobiť? Krú je nie voda, a nešťastie nechodí po horách ale po ľuďoch, a k tomu nik za to nemôže, že pán Bôh jedného človeka tak, druhého inak stvoril, i že jeden v takých myšlienkach zalúbenie nachádza, od ktorých druhý bočí. Vyplatil som teda každému podľa úpisu, a on si inde majetok za to zaopatril a nestalo sa mu nič, keď som ja pri confiskácii ruku na všetko položil. A keď som nemal peňazí, dobre; šiel som na Zámok, a gróf Thurzo mi dal čo som len chcel, a keď to byť nemohlo, nuž som poslal do Viedne, a dostal som summu na pôžičku, že sa pri tom našim pánom ani vlas na hlave zohnuť nemohol. Teda vidíš domine Lauček, ty múdry chýrečný človeče, jako som ja k majetku prišiel, a jako som pri tom kolikoráz sám viac dlžob mal, jako všetci naši páni veľkého rozumu a kriklúnskych hlasov. —

Ale domine Lauček čo nás potom, teda račej napime sa!“

Napili sa starí kamaráti, pravda len tak aby to vraj čert za zle nemal, Jonáš si utrel šedivé fúzy, vydýchol si a znovu začal. „Ergo tertio: náboženských treníc a zvád sa strež jako ohňa, po pri nich najväčšmi vyhoriš. Tu ti len ľudia galamutia, kričia, vreštia, a ani sami nevedia prečo. Jeden ti tiaha na pravo druhý na lavo a na tom všetkom nieto nič. Keď sa veľkým pánom zachce herbelovať, nuž hneď máš tolko náboženstva jako čoby sa už svet zboriť mal, a všetko, čo robia, robia len za samú samučičkú vieru; keď jim začína zle ísť, alebo keď jaký taký pšores pri tom vyzerá, hybaj pomeria sa už či s čertom či s pánom Bohom, a dajú si zaplatiť svoju horlivosť akurátne, ty ale miser gandžalo choď potom odkiaľs prišiel; čo sa s tebou stane, o to sa nik viac nepostará. Tak hľa robil i Bethlen i Jur. Rákóci. Vo válke, práve ukončenej, čo tricať rokov trvala, si jich mal so Švedi; a keď by boli mali týchto najlepšie napomáhať, nuž fujas matias! Chudák knieža Wajmársky zomrel v Martine, a Mansfeld, človek nezlomeného ducha v Urakoviciach v Dalmatsku. Ktože sa zaujal jich stránky? hádam Uhria? Obidvaja stáli s Bethlenom, ktorý i budínskeho bašu na pomoc zavola; prečo že jich opustil, až oba zahynuli? Iste by ani palatín Esterházy, ani bán Zrini, ani Wallenstein, hoc i spojení, neboli nám odolali, keby bol Bethlen vydržal. Rákóci sa zas jako držal oproti Švédom? predral sa až na Moravu s našim hornouhorským vojskom, pri ktorom som i ja bol, a potom keď Duglas so svojimi Švedy vybojoval Pezinok, Modru, Sv. Jur a Trnavu a nám tak chrbát zastal, že sme sa ničoho ani z predu ani od chrbta báť nemuseli, nafúkol sa pyšným súc na svoje kniežatské postavenie, sišiol sa s Torstensonom pri Brne, ale nedaj Bože z koňa zísť. Podal teda Torstensonovi ruku, ale z koňa, nie žeby ho bol, jako najvernejší druh najvernejšieho druha svojho na prsia pritisol. Ale nos poma natamus. Toto však nebolo všetko. Rákóci, zanahal Švédov, uzavrel s cisárom pokoj v Trnave a Linci, na ktorého tak bol hromžieval, a nás všetkých, pretahujúc nám všelijaké mäďové motúzky cez ústa, oproti nemu búril, dal si zapísať zámky a panstvá

Tokaj, Regec a Ečed za vlastnúčický majetok, a zabezpečil synom svojím doživotné vladárenie nad stolicami Sabolč a Satmár. Ale i to mu nebolo dosť. Okrem toho všetkého zabezpečil si na ostatok doživotnú majetnosť tých sedem uhorských stolíc, ktorými Gábor Bethlen vládol. I viera, i náboženstvo, i Turek i Švéd hybaj odkiaľsi prišiel, už je s vami koniec, humillimus servus. A chudák uhorský zeman, miser gandžalo, vytrovil sa, pozakladal zemičky jednu za druhou, len zo samej náboženskej horlivosti, len zo samej bázne pred Turkom; a po patálii príjduc domov, nemal čo jesť, nemal čím dietky svoje zaodievat' a zaobúvať, písal tedy pánu Rákócimu i sto listov, ale čo pánom po tebe, keď oni sami z povodne prišli do suchého? Tráp sa jako chceš, rob si čo chceš, však si sa dosť najedol a napil keď sme ňa potrebovali, teraz zas len humillimus servus.“

Tak zakončil reč svoju starý Jonáš a pokrúcajúc hlavou si vzdychol, začesal si hrebeňom vlasy, a zapichol ho do nich, čo vozdy bývalo odznakom trápnych myšlienok, až na ostatok vypovedal: „Vidíš teda, Lauček, že pri takýchto okolnostiach je dosť keď sa koríš Bohu a vzyvaš ho skrušene, a porúčaš sa do rúk jeho, tak hľa ňa iste požeľhnávať bude; keď ale v slepej horlivosti zabúdaš, že nám Boh zakazuje v úzkostiach našich a starosti našej o vieru svoju inde hľadať pomoc jako u neho samého, tam môžeš byť presvedčený, že i zhynieš i ničoho nevykonáš.“

„No to by bolo pekne domine perillustris“ vstanúc hore z novu rezkým štiplavým hlasom prehodí Lauček; „teda Vy tak myslíte? teda krajina nemá nič urobiť za svoje potlačované deti a za nás samých? Boh nám dal na to sily, aby sme jich užívali k oslave mena jeho. A to raz nestojí že nám budú pečené holuby z neba padať, keď sa i my nepochlapíme. Nuž a čo že? luterán môže len v svobodnej krajine svobodne dýchať a páni naši sa zdajú pravdu mať, keď kde len môžu za svobodu vystupujú, a kým tak ďaleko neprivedú, žeby sme mohli mať svojho vlastného kráľa.“

Toto už prečahovalo trpezlivosť starého Jonáša, i zdvihne sa z lavice i zagáni okom cez okuliare na Laučeka i vyvolá: „Nuž ty bohaprázdný človeče, tedy i do toho začínaš

prsty pchať, čomu nerozumieš, teda bys i ty rád pozdvihovať ruku na pomazaného páne?“

Lauček stisol plecni a neodpovedal nič, nehajúc Jonáša dohovoriť; tento udrel pästou na stôl i trasavým hlasom hovoril ďalej: „teda chcú mať páni svojho vlastného kráľa?! nuž a či ho nemajú? — Ale nech ti pán Boh račej hriechy odpustí bo nevieš čo hovoríš, a búchaš do sveta jako na mukách. Nuž a či ho nemajú? nemajú? — Hej! keď bol v Bystrici 1620 snem svolaný pri prítomnosti i cisárskych i českých i francúzskych i poľských plnomocníkov, nuž či to bolo slušne, keď práve my Oravci sme v osobe pána Turzu 25. Augusta s tou opovázlivosťou aby sa Bethlen za kráľa vyvolil, tak horlive vystupovali, že sme i voľbu previedli. Hej a toto sa stalo keď tam gróf Colalto práve s nami vyjednávať chcel! Hej! a ktože bol tam múdrejší jako my? Sám Bethlen to bol, ktorý titul kráľovský v jeho celosti nikdy neužíval, okrem že si po 10 Decembri 1620 dal na peniazoch vybjť titul: electus rex hungariae, croatae et dalmatiae,“ bez toho žeby bol ďalej čahal po korune, a si panovnícke práva prisvojoval. He domine Lauček? čo ty táraš? Či ty nevieš že si uhorský zeman kráľa sám volí, čo sa nie len od Ferdinanda I. až podnes stavalo, a keď si vyvolí nuž ho má až do smrti po vlastnej vôli, podľa práva, — a prisahajúc mu raz vernosť, je zaviazaný počkať kým neumre, a potom len si inakšie poriadky porobiť nie ale rebelovať! Vieš Lauček!„

„Všetko je dobre domine perillustris“ odvetí tento, „mňa sa to vlastne veľmi málo týka, bo nie som zeman; ale keď mi dohára a keď si len preto domácnosť usporiadať nemôžem, že sa s Vami už od mladosti poznám.“

„No, a čože s tým myslíš, a čo mrkocíš zas o mne? hádam sme nie muž a žena, žeby sme si boli kedy spoločenstvo až do smrti prisahali. — Idi teda kam sa ti páci, čo mňa do teba. S Bohom!“

„Ej domine perillustris, keď sme už raz tak ďaleko prišli, musíte i Vy mňa vypočuvať. Ja si myslím toto: Pán Kubini Ferenc sľúbil jedinú dcéru svoju Elenu mladému pánu Štefanovi, synovi Vášmu, a tento zas i so svojou snúbenicou splietli môjho syna Martina s Evou, chyznou panny Eleny, tak že spolu určili, že v jeden a ten istý deň sosobášení

budú. Teraz je ale po sobášoch tam! Už od roka hovorí si svet, že Kubíni dcéru svoju nikdy Vám za nevestu nedá, bo že ste Vy jeden jediný zeman v stolici, ktorý sa vo všetkom druhým opierate, a vždy oproti nim cisársku stranu napomáhate. Na tom sa srdia všetci, a ja by som Vám to nikdy nebol povedal, keby som s mojim chlapčiskom mohol poriadok urobiť; ale tento zvesuje hlavu, chodí sem tam jako vo tmách, na hospodárstvo ani nepomyšlí, a keď mu Evu z hlavy vybijam, a ho chcem na lepšie myšlienky priviesť, nuž mi odvrkne, že račej na vojnu pôjde jako by on mal Evu zahnať.“

„No rob si ty čo chceš, ty nevdačná kukučka!“ zakričí Jonáš „ty biedna duša ty, ty, ty!“ a tu sa mu gamba zatriasla, tak že za chvíľku nemohol ani slova prerieť, potom ale vzal palicu a klobúk i dokončil: „mňa, moju dobrotu nadužívať môžeš koľko sa ti len páči, bo som ja sám od mladosti premaznal; ale jestli sa mi ešte opovážiš len preškrknúť slova neprajného o Kubíni Ferencovi, nuž ti jazyk tylom vytiahnem. Ty nemóresné stvo-

renie, či si zabudol že som ja jeho pokrevným, a že som prezíval s nim od mladosti v najtuhšom priateľstve, hoc sme sa aj rozličných stránok pridržiavali, či si už zabudol že som záložný list celého majetku jeho od neho prijal, keď bol Rákóci 1644 pri Fraštáku od Buchheima zbitý, a všetko čo Kubíni mal už korune bolo prepadlo, i že som mu záložný list nazad vrátil, (čo som nemusel) jaknáhle všeobecné omilostenie prišlo, bez toho žeby som bol len najmenšiu náhradu žiadal? — A ty sa nazdáš žeby bol teraz v stave na toto všetko zabudnúť? Ale dobre, ty tomu lepšie nerozumieš; aby som ti teda preukázal jaký si ty vtáčik, pôjdem sám zajtra do Kubína, a ukážem ti že bude za týdeň svadba.“

Zabuchol Jonáš dvermi, a ani sa neodoberúc ubiehal tak svižko domov, že sa ľudia na ulici čudovali, jako môžu starého pána nohy v jeho veku tak krepko nosiť, a mysleli si že sa pri ňom div a zázrak prihodit musel, bo uňho skoro už od dvaciatich rokov tak bystrého kroku nevidali.

(Pokračovanie nasleduje.)

Mrtví predkovia.

(Poveť z okolia žilinského.)

Na žilinskej väži
Dvanásta odbila,
Dvanásta polnoci hodina;
A hlásny temným,
Vážnym hlasom volá:
„Chvál každý duch Hospodina!“

Zas zúkol víkol všetko utíchlo
Jako by v hrob zmenil sa svet,
S bimbonkou zvonov len si pohrával
Jemný vetierka ľahučký let.

A hľa! — Za mestom ozve sa dupot,
Dupot bujarých sto koní,
A ozon šabiel striebrom vybitých
Ozonom zvučným zazvoní.

Po celom meste psy sa splašily,
Štekot odovšiad: hav a hlv,
Ku bráne hornej blíži sa blíži
Na bystrých koňoch nočný div.

V čele jazdectva stavec vo zlate
Plášťom kráľovským odený,
Na jeho tvári čira dobrota
A v oku pokoj milený.

Okolo neho hrdinská junač,
V boji udatná družina,
V pokoji krotká, jako holúbä,
Mohutných Tatier rodina.

V prostriedku mesta všetci zastanú
Kol kráľa do pol kola

A kráľ na zlatom rohu zatrúbi:
Celé Považie ozve sa.

Od Strečna, Lietavy, Trenčína hradu
Zadunie trip a trap koní;
A ozon šabiel striebrom vybitých
Ozonom zvučným zazvoní.

Po celom Váhu psy sa splašily,
Štekot odevšiad: hav a hiv,
A kvapom durným k Žiline letí
Na bystrých koňoch nočný div.

V Žiline meste do pol kola
Radom si všetci zastali,
Hlbokú úctu kráľovi svojmu
Slávovolaním vzdávali.

Velebným hlasom družinu svoju
Požehná kráľ, takto vetí:
„Jako tá strela z výšiny nebies
Tak čas do večnosti letí.

Letí a nikdy viac sa nevráti,
Budúcnosť len ostáva nám;
Oj! blaho, trikrát blaho je tomu
Kto v srdci nosí cnosti chrám.

Cnosti chrám v srdci národ náš nosí,
Boh skúša ho od tisíc liet;

Vlastenec č. od 4. febr. 1870.

Pokojne trpí porobu svoju,
A tej vo svete páru niet.

O pomoc volá, volá nás k sebe —
Pomocme mu bratia drahí,
By svitol národu nášmu šťastia,
Slávy, pokoja deň blahý!“

„Pán môj a kráľ môj, — prerečie Vazul,
Veliký Vazul z Trenčína —
Trpký nepila až na dno kalich
Pod Tatrou naša rodina.

Keď ho vypije a keď v najväčšej
Nariekať bude porobe:
Potom príjdem, kráľ môj na rozkaz
Tvoj, pomôcť jej ku slobode!!!“

V tom na váži jedna
Hodina odbila,
Jedna z polnoci hodina;
A hlásny temným
Vážnym hlasom volá:
„Chváľ každý duch Hospodina!“

Zmizli jazdcovia, tak jako prišli,
Hrobové ticho prikrylo noc;
Ale keď bieda najväčšia bude
Príjdu Slovákom na pomoc.

Turanský

Odboj Vešelínov.

(Poveš zo XVII. storočia. Od Sam. Tomášika.)
(Pokračovanie.)

III.

Blízko Leopoldova, naproti Novým Zámkom, ktoré toho času boli v rukách tureckých, ležalo táborom vojsko cisárske. Dlhé rady šiatrov beľaly sa po rozkošnej považskej doline. Medzi šiatrami horely veselé vatry, ktoré jarí bojovníci húfne obklopovali dychtively čakajúc, kým sa vo veľkých kotloch nasekané maso uvarí. V tábore bolo živo!

Prostried neho stál najväčší a najozdo-

benejší šiator. Nad nim na vysokej žrdi rozprestieral krídla svoje dvojhľavý orol rakúsky. Pred šiatrom chodila sem a tam silná stráž a ordonancie vojanske ustavične von a dnu behaly.

Bol to šiator maršala Montecuculiho.

Práve odbývala sa vojanská porada, do ktorej pozvaní boli všetci v tábore prítomní cisárski generáli. Montecuculi jim sdeľoval najnovšie zprávy o pohyboch tureckého voj-

ska, ktoré, jako tvrdil, zdajú sa predzvestovať blízku búrku. No veľmi lutoval, že v tejto rozhodnej dobe nemôžu sa vraj na Uhrov spoliehať a tak ani všetky vojenské sily k odvážnemu úderu na vojsko turecké sústrediť. Silné oddiely vojska cisárskeho musejú ustavične pri Tise, okolo Košíc a baňských miest sa sdržovať, ktoré čiastočné nápady turecké odrážajú, knieža sedmohradské a všetko nespokojné uhorské zemanstvo na úde udržujú. Vojenský vodcovia prisievčali maršalovi, žalujúc sa trpkými slovami, že sa veru na Uhrov nijako opierať a spoliehať nemožno; ale že sa pred jejich zradou a úkladmi tak musejú mať na pozore, jako čoby v nepriateľskej zemi boli.

To isté udávam i ja vo svojich zprávach, ktoré som práve odoslal do Viedne, riekol Montecuculi. Ba jakú zvest nám prinese Kuefstein? *) Per bacco! Netrzeplivo čakám na jeho návrat.

Sotva to dopovedal, vstúpil dôstojník od stráže a riekol: Oznamujem príchod grófa Kuefsteina.

Čakáme ho túžobne, riekol maršal.

Dôstojník odišiel.

Vítan Vás srdečne, privítal ho Montecuculi, keď s poklonou dnu vstúpil. Veru sme žiadostiví, jako sa Vám úloha Vaša v tom nespokojnom a spurnom Gemerí podarila.

Vyznať musím úprimne, odpovedal tento, že veru všetko moje vynasnažovanie bolo bez výsledku; lebo ačkoľvek sťa vyslaný komisár najvyššieho cisára a kráľa všetky stížnosti stolice gemerskej trzeplive som vypočúval a na svoju česť som sa zaviazal, že tieže i Jeho Jasnosti prednesiem, nič som dobrého stranivá usozumenia medzi správou stoličnou a cisárskym vojskom vyprostredkovať nemohol. Tam teraz medzi zemanstvom tak sú náruživosti rozjatrené, že moje chlácholivé reči byly jako by do vetra povedané.

Škoda sa Vám bolo i ustávať, riekol Susa. Oh, ja poznám veľmi dobre to uhorské zemanstvo! Znáť, jako mu vrie žľe v útrobach nesmiernou nenávisťou oproti cisárskej vláde a vojsku.

Jako zo všetkého patrno, pokračoval Ku-

*) Comes Georgius Adamus Kuefstein, a terrae principis, commissarius ad has partes missus fuit. — Bartol.

efstein vo svojej zpráve, chcelo by toto bujné zemanstvo, aby sme nie od cisára, lež od jich palatína, od snemu, ba ešte i od stolice prijímali rozkazy; potom aby sme sa len my za nich neprestajne s Turkom bili, za to aby nás ale len cisár vydržoval a platil. No, oni nechcejú žiadne farchy vojny pocítiť, ačkoľvek jim Turek už na krku stojí.

Skrovné to veru, riekol namrzený Montecuculi, až nad mier skrovné žiadosti. Per bacco!

Veď nám už ani do tábora ani na zámky potravu doprevádzať nechcejú, žaloval sa Strasaldo.

A či je potom divu, pokračuje Susa, keď si vojak naposledy i násilne bere, keď mu dobrovoľne dávať nechcejú; veď i on chce jest a si zapít, keď sa za nich s Turkom pasovať musí.

Ba nehaňbia sa chvastať, žeby oni i bez nás Turkom odolať v stave boli! No, známa vec je, že ni vojská Evropy presilu polmesiaca, nepoviem zlomiť, — ale ani len posial zastaviť neboly v stave, riekol Kuefstein.

Ba, čoby už posial bolo z celého Uhorska, keby nie my? prejal slovo Montecuculi. Nič, okrem pašalík turecký, jako hla zo Serbie, Bosny, Bulharska, Valaška a Grécka. No, víťazné vojsko cisárske stojí tu sťa pevný múr proti návalu divokých azijských barbarov a cedí potoky krve za ochranu Uhorska. A za to všetko nachodí tu nevďak, pozozrievanie, osočovanie a spury!

Vyznajme len pravdu, riekol Spankau, že sa chyba veľká stala tým, keď Vešelín, človek to nespolahlivý a klátivý, menovaný bol palatínom krajiny.

Veru jeho zásluhy o kráľa a krajinu byly dost pochybné, tvrdil Spork. Že vraj bojoval proti Rákócimu, i proti Turkom; ale bol i viacrát od nich zbitý. *)

A že odbojného Imra Balažu pre jeho špatné lúpeže a vraždy z naloženia diety v Novohrade potrestal, pokračoval Strasaldo; nuž a čože tam vlastne Vešelín vykonal? Zámok Divinu so 4000 mužami za šesť týždňov nadarmo obliehal, až keď som ja s voj-

*) Vesselinyi regnum contra depopulationes Turcarum varia mente defendit. — Varadinum et Ujvarinum frustra contra Turcas defendit. Bart.

skom cisárskym dorazil a hrad útokom dobyl a rozrúcal. Balaža utiekol pre nedbalosť Vešelinovu.*)

A že z naloženia diety restancie daňové s vojskom od biedneho ľudu šťastne vyexquoval, a Tökölyho s mestom Kežmarkom pomeril: to sú už potom zásluhy?! horlil Susa.

A za tieto hrdinské skutky obsypaný je titulami a hodnosťami, mrzel sa Montecuculi, aby sa za to svojmu kráľovi nevďačnosťou odmieňal. Per bacco!

Čo sa mňa týče, riekol Spankau, ja bych veru za jeho i za všetkých pánov uhorských vernosť nedal ani planý peniaz; lebo však skusujeme všetci, jako sa dnes budú cisárovi líškať a už zajtrá by hneď hotoví boli spoľčiť sa s Rákócim a s Turkom a to k jeho záhube.

Skutočná pravda, podporoval ho Kuefstein, lebo práve v ten čas, keď cisár od Švédov**) i od kniežat nemeckých tak krute bol napadnutý, oni sa práve v ten čas spoľčili s Rákócim oproti cisárovi.

A najudatnejší ritýr Dampiere musel pre jich nevernosť a podľú zradu pred bránou prešporského zámku vypustiť hrdinskú dušu svoju! zlobil sa Susa. Áno, toto odbojné zemanstvo uhorské prispelo mocne k tomu, že cisár bol prinútený podpísať pokoj vestfálsky, a to s veľkými obetiami; a Rákóci obdržal následkom toho nielen Sedmohradsko, ktoré som sa ja s toľkým namáhaním cisárovi zachovať nadarmo usiloval, lež i sedmoro potisských stolíc a k tomu ešte Tokaj, Regec a iné zámky a statky.

Šťastie pre nás, riekol Montecuculi, že Rákóci završil svoj odbojný život s pokojom vestfálskym a že jeho nástupca Juraj Rákóci II. pre svoju poľskú politiku rozkmotril sa s Turkami, keď išiel Poliakom na pomoc oproti Tatárom perekopským.

Chcel vydobyť poľskú korunu pre svojho syna Františka a stratil pri tom svoje vlastné

kniežactvo sedmohradské, objasňoval Susa, kam Turci vsadili Barčaiho; ba následkom rán, ktoré mu v bitke nadelili Turci i o život prišiel a za nim skoro i jeho chýrečná matka Zuzana Loradfy presťahovala sa na druhý svet.

Ani tá nádejná koruna poľská nebude viac zdobiť hlavu jeho, tvrdí Montecuculi; lebo hľa za to, že sa jeho otec Juraj spoľčil so švédskym Karolom oproti poľskému Jánovi Kazimírovi a sužoval vojnu kraje poľské, za to teraz, hovorím, knieža Lubomiersky vypálil a zpusťošil do tristo dedín Rákócimu.

Tak teda, rečie Kuefstein, Lubomiersky zanechal Uhrom hroznú pamiatku poľského priateľstva!

A preca že odišiel sám od seba, keď sa vypomstil na Rákócim. Teraz si to Uhria vo svojej nadutosti vykladajú tak, jakoby sa bol náramne ulakol tej všeobecnej insurekcie, ktorú bol proti nemu nariadil Vešelin.

Ba či by šli Uhria vymáhať armádu Rákóciho, totiž tých 20000 mužov, ktorých jim Tatarí v Polsku zajali a sebou na Krim do otroctva odviekli? posmeškoval Susa.

Na tú uhorskú insurekciu sa ani ja nijako spoliehať nemôžem pri nastatí majúcej borbe, proti takej sile, jakú postaví Turecko do krutého zápasu na život a na smrť. No, keď mi príde pomoc, ktorú mi slubuje kresťanská Evropa, uvidí svet, čo dovedie taktika vojenská i proti nesmiernej presile divokých barbarov! Ja vám, pánovia otvoreno sdelím svoje náhlady a svoj vojenský plán; teraz ale nezaškodí, keď sa trochu ohliadneme po tábore a prizremo sa i z blízka na nové hradby Leopoldova, ktoré stavia Vešelin; no počujem, že sa i sám teraz tam baví...

Bezpochyby čaká, že mu všetci pôjdeme na poklonu, skočil mu do reči Susa, a to jeho dielo zvelebovať budeme.

Môže sa nás načakať, per bacco! riekol Montecuculi. Však jemu práve tak ďaleko ku nám, jako i nám ku nemu.

A vyšli do tábora. —

Čo sa toto v tábore dialo, bavil sa na zámku Leopoldove Vešelin a s nim i viac veľikášov uhorských i horvátskych. Tam boli Forgáč, Nádaždy, Ostroryth, Petor Zrínsky a druhí. Obzerali všetci novovystavené hradby a bašty, či ozaj pevnosť táto bude dostatočná zastaviť nával Turkov a odolať útoku.

*) Vešelinovi r. 1664 bolo od kráľa a diety naloženo, aby Imricha Balažu pre jeho lúpeže a vraždy potrestal. Následkom toho zámok jeho Divinu so 4000 mužmi za šesť týždňov nadarmo obliehal, až ho cisársky vodca Strasaldo zaujal. Balaža utiekol.

**) Rakoczius, fulero Turcarum dejectus, pacem, quam Caesar Suevici belli mole pressus, offerbat, libenter admisit. Palma.

Jako počť, riekol Nádaždy, má byť v blízkom tábore i sám maršal Montecuculi.

A zná dobre, krútil hlavou Forgáč, že je palatín tu na zámku a preca nemá ani tolko zdvorilosti, aby na návštevu prišiel. Či snád čaká, že prv jemu pôjde palatín na poklonu?

Toho sa veru nedočká! riekol panovite Vešelin.

Vie on to dobre, že hodnosť palatinová je prvá po kráľovi a že v neprítomnosti kráľa je palatín vladárom zeme.

Kebych sa mu uponížil, hovoril hrdo Vešelin, tým bych nie len sám seba a svoju hodnosť, ale i krajinu, od ktorej som ten úrad prijal, uponížil.

Takto sa shovárajúc obchádzali celý zámok a ohliadali zde, brány, mosty, bašty a priekopy.

Dobrá to bola myšlienka, pane palatín, prehodi Ostrorých, hľadiac na bašty, tu naproti Novým Zámkom, ktoré sú teraz žiaľ Bohu! v moci Turkov, založiť túto pevnosť ku obrane nitrianskej a trencianskej stolice proti jich krutým nápadom.

A bol k tomu istotne už i svrchovaný čas, riekol seba povedome Vešelin, lebo v poslednej tureckej vojne, keď 25.000 Turkov bez všetkej prekážky prešlo cez rieku Váh, poplienilo hrozne celú trenciansku stolicu ba i susednú Moravu a Sliezsko, no, odvieкло i sebou 40.000 zajatých ľudí do smutného otroctva.

Taká je to ochrana, skočil mu do reči Zrínsky, ktorú my od Nemcov a vlády viendenskej požívame.

Cisár všetko tak robí, tvrdí Nádaždy, jako mu to jeho, nám vždy neprajní radcovia, šopakajú.

Nie je to div, rečie Vešelin, keď je ešte tak mladý.

Práve preto, vetí Zrínsky, ani jeho vlastní vodcovia ho neposlúchajú, ale každý robí, jak sa mu páči.

A práve teraz by sme potrebovali rázneho panovníka, hovorí Vešelin, ktorý by dômyslne, pevnou vôľou a silnou rukou spravoval krajinu, lebo ináč pri všetkom našom namáhaní a pri všetkých obetiach, ktoré prinášame, preca sme ztratení.

Sotvá to dohovoriť, stretli sa s maršalom Montecuculim a s jeho vojenskou družinou. Obe stránky byly na chvíľu zarazené.

Pozdrav Váš Bôh, pánovia! pretrhol Ve-

šelin mlčanie. Jako sa mi zdá, i jedni i druhí chceli by sme vedieť, či táto pevnosť v stave bude môcť sodpovedať svojmu cieľu. Nuž, keď sa smiem zpytať, čože sa Vám zdá?

Ja myslím, odpovedá Heister, že veru dlhšie obleženie nevydrží. Ani silnému útoku neodolá.

Ale ho tiež len tak na ľahko nepriateľ nevezme, usmial sa trpkô Vešelin.

Tuším, že sa jeho súcosť skoro dokáže, udobroval Montecuculi.

Daj Bôh, aby ho nepotkal podobný osúd, jako tamto Nové Zámky, vzdychol si Strassaldo.

Ja to prajem, rečie pichlavým úsmevom Forgáč, aby sa mu v čas potreby výdatnejšej podpory zvonku dostalo, jako hľa Novým Zámkom. Ináč ktorákoľvek druhá pevnosť, sebe ponechaná, dostane sa do moci nepriateľa.

A veru, karhá Nádaždy, jak to i ďalej tak pôjde jako dosiaľ, teda žiaľ Bohu! skoro sa bude môcť povedať, že Uhorsko bolo, ale ho niet.

A čia to bude vina, čia, per bacco! táže sa nasršený Montecuculi. My konáme verne svoju povinosť; ale Boh mi svedok! nenachodíme tu v Uhorsku za tolké naše obete uznalosti a v rozhodnej dobe ani dostatočnej podpory!

Pane maršal! ospravedľňuje sa Vešelin, ja som svojej povinosťi za dost urobil, keď som na žiadosť cisára a kráľa vyhlásil teraz zase všeobecnú insurekciu,* a hľa z týchto horních slovenských stolíc shromaždilo sa už vyše 20.000 mužov pod krajinské zástavy.

A na vyzvanie moje a môjho brata, zastáva Zrínsky, stojí takže vyše 15.000 Horvátov vo zbrani.

Nuž teda, hovorí Forgáč, keď i prítomní generálovia, páni: Heister z horních Uhier, Susa z Moravy, Lesle zo Slavonska a Trautmansdorf z Austrie priviedli tolké tisíce pomocného vojska, tak myslím, že sa teraz preca už raz môže uderiť rozhodnou bitkou na klia-

*) Caesar more institutoque veteri Hungaros viritim ad arma excitat. Factum id quam promptissime. atque Caesaris expectatione celerius, e vicinis Danubio comitatibus 20 millia 300. confluxere. Palma.

teho nepriateľa kresťanstva a zhubcu našej drahej vlasti — Turka!*)

A to si práve tak túžobne žiada i môj brat Nikolaj, tvrdí ohnivý Zrínsky, ktorému sa už po viackrát v menších bitkách šťastne vodilo. Ale čože, keď ho pán maršal vždycky zadržuje a rozhodnej bitke vyhybujúc jeho podujatie nijako podporovať nechce.

Pre túto nešťastnú váhavosť sme už tolké pevnosti posiaľ stratili: Nové Zámky, Levice, Nitra, Novohrad a Hlohovec nachodia sa v tureckých rukách, zlobil se Vešelin.

Nuž veď, riekol dopálený Montecuculi, v tých pevnostiach bolo uhorské vojsko posádkou! Či mi teda môžeme za to, že sa tak špatne bránili, neznajúc nasledovať skvelý príklad hrdinského obranca Sigetu?!

My sme sa bránili, rozhadzoval sa Forgáč, pokým bolo možno; keď sme sa ale nijakej pomoci od cisára dočkať nemohli, nebolo nám možno odolať návalu tak ohromnému — a museli sme sa poddať.

Pane Forgáč, uskrnil sa Montecuculi, Vy ste mali v Nových Zámkoch i vojska i potraviny na dostač, žeby Vám ešte i za tri mesiace bola postačila, a preca ste tak kvapne a prenáhleno oddali pevnosť Turkom!

Keď som sa dokonále presvedčil o Vašej lahostajnosti proti nám, bránil sa Forgáč, a videl nemožnosť udržať sa, poddal som sa. Alebo by Vás to bolo snáď tešilo, keby Turci, jako i chceli útokom hnať na zámok, celú posádku až do posledného muža boli zrúbal. Či nebolo lepšie túto pri čestnej kapitulácii zachovať?**)

My chceme jedným slovom, riekol Zrínsky, všetci rozhodnú bitku na otvorenom poli, jako ju žiada vždy i môj brat.

Ja sa ale na jeho žiadosť len tak vleslel do rozhodnej bitky vrhnúť a všetko na kocku

*) Heisterus in superiori Hungaria habebat 7. legiones; Susa in Moravia modicum militum, Lesleus 3000. in Slavonia junctus Zrinio, Trautmansdorf in Austria 8000, Croatae praeterea 15.000 miserunt. Palmae Glossator.

**) Vesirius Ujvarinum obsedit. Adamus Forgácsius loci Gubernator — cum nulla spes auxilii a Montecuculo appareret, deditionem fecit, praeter Turcarum morem una cum praesidiariis honorifice abire permissus etc. Palma.

postaviť nesmiem a nemôžem, hodil rukou Montecuculi, lebo by tým celá ríša ba i celý prestol môjho cisára a pána môhol prísť do nebezpečenstva a takú odpovednosť Vám a Vašemu bratovi k vôli na seba nevezmem, ale račej počkám na príhodnu chvíľu, a hlavný úder na nepriateľa v ten čas ustanovím, keď budem môcť pravde podobno rátať na šťastný výsledok.

Azda veru v ten čas, skočí mu do reči posmešne Vešelin, keď už celá krajina bude v moci Turkov, alebo na holú púšť obrátená?

Bezťak tú našu vlast ubohú priateľ i nepriateľ jednako pustoší, dodal ústepečne Nádaždy.

Teda je toto naša odmena za tolké verné služby kráľovi, krajine preukázané, hnevá sa Susa, to ustavičné osočovanie a podozrievanie, ten nevdak a tolké urážky? Saperment!

Pane general! karhá ho Vešelin, jako že len môže mať krajina ku Vám dôveru, keď Vy i za Tisou pri Rakomazi i pri obliehaní Váradína táborm ležiac, horšie ste riadili s našim ludom,*) nežli Tataři; lebo to Vaše vojsko všetko, čo mu prišlo pod ruku nemilosrdne lúpilo a vraždilo, zemanské kurie, osady, mestá pustošilo, vypalovalo a so zemou srovnávalo, tak že hrôza a strach ide všade už pred Vami po celej krajine.

Keď sú ti Vaši zemani zjavní nepriatelia a odbojníci naproti vojsku cisárovmu, karhal ho Susa; dávajú sa Turkom za podlý zisk za vyzvedačov a sú naši najhorší zradcovia, jako som ja to všetko pánu marsalovi písal a hodnovernými dôkazy i potvrdil.

Pán maršal i sám nič nie lepšie, ak nie horšie riadil za Tisou a po horných stoliciach, chytil sa rázneho slova Vešelin, kdekolvek

*) Sane ipsa nomina Ducum, utpote Bastae, Susae, Montecuculi, Koppii, Sporkii, Spankavii, Strassoldi, Vrbnae, Nigrellii, Caprae, Karafii, Rabutini nostris tristia et terribilia erant. — Ad Rakonaz sub Generali domino Susa, castra metatus miles, — officio satisfecisse se putavit, — si praedetur, vastet, curias nobilitares, oppida et possessiones diripiat, incineret, et solo aequet. — Huic militi alius mox successit exercitus, deductus a supremo campi marschallo domino Montecuculli — qui omni fere christianitatis sensu deposito, devastatis primis comitatibus etc. etc. Bartol.

jeho vojsko tiahlo, zo všetkých strán neko-
nečné stížnosti, žaloby a náreky dochodia ku
mne, jako som to i vysokej vláde vo Viedni
oznámil prinúteným sa cítil.

Chcel bych preca vedieť, jako asi znejú
všetky tie žaloby proti mne; per bacco! smial
sa Montecuculi.

Keď tak žiadate znať, riekol nahnevany
Vešelin, teda slyšte: že ste zatíské stolice
ohňom i mečom ukrutne zpusťošili, že ste
zemanov i nezemanov rovnako zúrivo trápili,
mučiť a vraždiť dali, — že ste na horných
stranách mestá, kurie a kaštiele panské lupiť,
drancovať, až do základu rozboriť a so zemou
srovnáť dávali, že —

A či som azda rákócovských odbojníkov,
ktorí sa mi s mečom v ruke na odpor po-
stavili, mal šanovať? skočil mu do reči roz-
zlobený Montecuculi. Pánovia! Jako zo vše-
tkého vidno, Vy mladostou cisárovou pohrdate,
ale verte mi, že to Vám samým padne na
záhubu!

Väčšej skazy nám už ani Turci, ba ani
pekelní duchovia urobiť nemôžu, jako Vy ro-
bíte; ale si pamatajte, pomsta zastihne Vás!
kričal ohnivý Zríňsky.

Prijde čas odplaty! hrozí Nádaždy.

Prijde veru, skočí mu Susa prudko do
reči, a zroní tú Vašu pýchu do prachu!

Montecuculi a ostatní generáli odišli
s veľkým rozzlobením do tábora.

Pri odchode jejich kričí Zríňsky: Či my
túto potupu, toto bezpravie a nátlisky tak
snášať budeme?!

Račej slávne zhynúť, jako v hanbe žiť,
dodal Ostrorých.

A všetci volajú: Pomsta, pomsta!

Pane palatín, buďte Vy vodca a radca
nás, obrátil sa Nádaždy k Vešelinimu; ďalej
to trpeť nesmieme a nebudeme!

I odišli do zámku.

Cisárske vojsko hnulo sa ďalej a roz-
ložilo sa táborem pri Rábe. — —

Z Leopoldova vybral sa Vešelin i s ostat-
nými pánni do mesta Trenčína, kde práve
toho času i rynek i ulice preplnené byly
ozbrojenými zo všetkých strán sem docho-
diacimi hufami slovenských insurgentov, ktorí
tu na brehoch bystrého Váhu ležali táborem.
Na drevenom moste Váhu bola veľiká tlače-
nica medzi sem a tam prechádzajúcimi ča-

tami i zvedavými divákmi, ktorí sa, staby
včely v čas rojenia z úlu, sem i tam mostom
hrnuli.

Insurgentí dochodili vo väčších i menších
čatách z prešporskej, nitrianskej, trenčianskej,
tekovskej, hontianskej, zvolenskej, turčianskej,
oravskej a liptovskej stolice, a to každá sto-
lica pod svojimi zástavami a veliteľmi. Chlapi
všetci boli podperení so zelenými chvojkami
za klobúkom. A spev sa len tak roznášal
hore Váhom dolu Váhom.

Tieto veselé i zádušné spevy zanimaly
velmo z Leopoldova prichodiacich pánov.
Divili sa nad tým, jako tito slovenskí šuhajci
s veselým spevom hrnú sa do zúfalej borby
s krvolačným a mohútnym svojim nepriateľom,
keď práve strach a hrôza pred nastávajúcou
s divokým Turkom vojnou po celej krajine
bola všeobecná. A veď ešte najme v stolici
trenčianskej nezaniakly tolké smutné stopy
nedávneho spustošenia, vraždenia a zájímania
ubohých obyvateľov do smutného otroctva
kroz zbesilých triznitelov Turkov.

Zvláštnej ale živosti a pestrosti dodávalo
týmto zástupom ešte i to, že mnohé matky
svojich synov, mnohé milenky svojich zasnú-
bencov, dietky svojich otcov doprevádzaly až
do samého Trenčína a tu sa potom mnohé
navždy prenikavo lúčily s nimi. Tu sa lúčili
šuhajci ešte raz pri hudbe a tanci s dievčat-
kami, a stisnúť si rúčky dali si s Bohom,
pri čom sa nejednomu šuhajcovi, nejednej
dievčine perlily slzy v očkách.

Palatín a ostatní páni, čo prišli s nim,
boli uhostení na zámku trenčianskom, kde
bol na ten čas i najvyšší veliteľ armády uhor-
skej, Pavel Esterházy.*) Zo zámku prizerali
sa na to pestré divadlo v meste i okolo Váhu,
a že jich to zanimalo, vyvolal jich Esterházy
do tábora na prechádzku po tábore aby mohli
všetko z blízkosti pozorovať. Vybrali sa teda

*) Esterházovci sa vyznačili najme v tureckých
bitkách; tak Mikuláš r. 1624 pri Nových
Zámkoch s dost malým počtom slovenského
vojska prepadnul hordy turecké vracajúce sa
z Moravy, 300 Turkov zabil ostatných roz-
prášil a 1400 zajatých kresťanov vysvobodil.
Pavel r. 1663 menovaný bol od cisára Leo-
polda poľným maršalom a vyznačil sa so svo-
jím vojskom v mnohých bitkách oproti Tur-
kom. Jeho vojsko záležalo hlavne zo Slo-
vákov.

s Esterházym spolu, palatín, Zrínsky i Nádaždy a prejdúc cez most na druhú stranu Váhu, chodili po tábore. Dôstojníci, ktorí jich poznali, klaňali sa jim uctivo; obecny ale ľud nepoznajúc tých pánov, málo sa ohliadal po nich. Hneď blízko mostu zastavili sa vidiac, jako sa lúči jedno sumné turčianske dievčatko od mladého insurgenta. Vyňalo z poza náder veniec a hovorilo so zápalom: Vidíš, Jančok môj! tento rozmarínový vienok mal zdobiť hlavu moju! Mali sme si už práve pred oltárom Božím prisahať večnú lásku, a kňaz mal nám dať požehnanie, keď doletel rozkaz od palatína, — a tys mňa, svoju sverenicu, musel náhlo opustiť a pod zástavu kráľovu sa postaviť. Nuž dobre, keď to vlast chce, ja ale ostanem vždy tvojou nevistou!

A ja tvojim mladoženichom, Zuzka drahá, objal ju šuhaj vrelo.

Drž sa len po chlapy, po slovensky a ubi krutého Turka pohana, ktorý i tvojho, i môjho otca, bratov, sestry povraždil, pozajímá a toľko žiala po tom našom utešenom Državí zapríčinil. Tak ho napomínalo dievča čiernooké.

Tieto moje ruky nespočinú, kým ostrou šablou sa neskúpu v čiernej krvi kliatych pohanov. A keď to bude vôľa Božia, abych sa navrátil živý z tej seče, tak sa ti vrátim čo víťaz; jak mi je ale od Boha súdené padnúť v krutom boji?

Tak sa položím i s týmto vencom do chladného hrobu, smutno odpovedalo dievča.

I objal si vrúčne nevestu i pritiskol horúci bozk na jej malinové rtky.

Bôh ťa poteš milá, riekol.

Bôh ťi pomáhaj šťastlivo, priala mu ona, a vytrhnúc sa mu z náručia, aby ulavila svojmu sklúčenému srdiečku, nôtla si pieseň a ubiehala preč. Janko hlboko dojatý pozerá, a pozerá len za ňou, jako mizne sta srnka.

Na blízkom kopci zastala, a ztadiaľ pri- náša vetríček ešte líbozvučný jej spev:

Už sa ten koničok vo vrbine pasie,
Čo môjho milého na vojnu poniesie.
Šuhaj koňa kuje, šabľu vybrusuje,
Jeho milá plače, že pomaširuje.
Bude vojna bude, ktože na ňu pôjde?
Ktorá má milého, tá narieká bude.
Dala som mu, dala ručnk vyšívaný,
Keď ho dorúbajú, zaviazať mu rany.

Oj, keď mi odpíše listočok červený,
Môžem dobre vedieť, že mi je ranený;
Keď mi donesú list černopečatený,
Môžem dobre vedieť, že mi je už v zemi.

Dospievajúc toto, pozdravila ešte raz kývajúc ručníčkom šuhaja a zmizla v lese . . .

Jankovi bolo úzko okolo srdca, a aby si trochu ulavil, poberal sa táborom a spieval:

Môj koničok vraný veselo mi skáče
Ale má milenka smutno za mnou plače.
Neplač milá, neplač, že ja odchodievam;
Veľa vody ujde, kým ja zas prídem k vám!
Neplač milá preto, že som ja na vojne,
Však mňa nelapali, šiel som dobrovoľne.

Hľa takých chlapecov ja rád, rečie Esterházy, takých, čo so spevom a veselo idu na vojnu.

Moji Horváti tiež tak, tvrdil hrdo Zrínsky. Však sú rodní bratia, Nádaždy na to.

Prajem Vám šťastia, riekol Vešlín k Esterházymu, jestli vela takýchto smelých a za svoju vlast oduševnených šuhajov máte, pevne na dejem sa dobrého výsledku. Ale poďme ešte ďalej!

Nezadlho stretli ženu vypravádzajúcu manžela svojho do tábora, ktorá malé dieťa niesla na rukách, a druhé asi dvaročné na chrbáte.

Vráť že sa mi už moja verná družka domov, riekol k nej muž, lebo mi veru líto, keď tak pozerám na tie naše drobné deti, ktoré zanechať musím. A vidíš moja drahá duša, tábor je už tu; ja bych nechcel rozžialeným srdcom a slzavýma očami medzi svojich druhov sa dostať; mohli by ma vysmiať, že som sta baba.

Ach! veď ťa ja nechcem rozžialiť, ale ti račej ešte ducha dodaj, abys vypomstil toľkú záhubu, ktorú uvalil zbesilý pohan na našu drahú vlasť, tešila a oduševňovala ho žienka. Veď sme i my len divom ušli tej pohrome, keď našu dedinôčku na prach a popol vypálili a živé povraždili, stareny posekali krivými šablami, deti nastrkali na svoje kopije, mužov a ženy, mládencov a dievky odohnali sta stádo volov do večitého rabstva a na zneuctenie: to preráza už do nebies o pomstu!

Bože! zdvihol muž ruky k nebu. Bože chráň moje malé siroty! A ty moja drahá, obrátil sa k žene, znaj, že mi Pán Boh nedal na darmo tieto silné, otúžené päste; no, verím,

že nejednomu lútemu pohanovi popravím postel v hrobe.

A ja, riekla statná žena, pracovať budem koľko mi len sila postačí na naše siroty. Bôh je dobrý, On ma neopustí!

Opátruj mi jich verne, riekol slovenský bojovník, keď vybozkával svoje dietky, ktoré svoje ručičky k nemu pozdvihovali; no, pobožkajúc i manželku riekol, a teraz s Bohom!

Neplačte mi deti moje, hovorí utierajúc si slzy ženička pri odchode. Veď máme otca tam hor; k tomu budeme sa modlievať vo dne i v noci, i vy složíte ručičky svoje k modlitbe, aby nám zachránil otca, keď budú lietat ohnivě kule kolo neho a krivé pohanské šable blískať nad hlavou Jeho.

V tábore počuť surmity a náš vojín, aby ulavil svojmu žiaľu, nôtí si:

Trantará, trantará, trantará, rá!
Takáto muzika v tábore hrá;
Na husliach, na base i cimbalu,
Pri boku šablíčky nám štrnkajú.

To je veru pohnutlivé i pre starých a vyskúsených vojakov, riekol Vešelin; poďme ešte ďalej!

Po malej chvíli uzreli starú shrbenú ženičku, ktorá rozpiatyma rukama žehnala ozbrojeného vojaka.

Tento bozkávajúc jej ruku hovorí k nej: Ale stará mamka, načo ste sa vy tolký svet ustávaly za mnou?

Chcela som ťa, riekla utierajúc si slzy starena, chcela som ťa, vnuku môj! ešte raz vidieť a dať ti moje požehnanie, lebo sa už cítim sťa nad hrobom a ty si už posledný potomok z celej našej rodiny. Otec tvoj a bratia sú tam kdesi, kde čierni ľudia bývajú *) sťa uhol, kde je povetrie jako horúci

*) Turci najsilnejších zajatých najme Bosnia-kov posielali do Nubie v Afrike, do kraja to, ktorý patrí medzi najhorúcejšie kraje sveta. Tam niet rieky ani potoka, ani prameňa, okrem jediného Nilu; áno, tam nebýva ani rosy a obyčajne ani dažďa. Tam je zem horúca sťa oheň, vetor sťa plameň, a najväčšia čiastka krajiny je holá, smutná púšť. Tam museli tito nešťastníci ostriehať najkrajnejšie hranice ohromnej toho času krajiny Tureckej. Najväčšia jich čiastka tam biedne zhynula a kosti jejich roznosila po púšti divoká zver. Niektorí pomiešali sa tam s Arabmi a s Berbermi, a potomci jejich dajú sa i teraz ešte rozoznať.

plameň, kde niet rosy ani dažďa ani prameňa ani potôčka, kde je zem jako žeravé uhlie. Bože smiluj sa nad nešťastnými a pober jich k sebe do pokoja. Teba ale chráň, abys vydobyl národu lepšie časy! Tu ti ešte oddávam dar, ktorý ti posielala vyvolená tvojho srdca, biela Anka, ten biely ručník, abys mal čím obviazať rany, keď by ti jich zadal krutý nepriateľ, psohlavec.

Ja som už urobil účty s Bohom i so sebou; jako Boh dá, staň sa vôla Jeho! Keď umriem, za národ umriem! Nemám nikoho krom vás, na svete: potešte sa s Bohom — a pozdravte Aničku.

I bozkal starene ruky, ktorá ho srdečne objala.

Pri odchode obzerá ručník vyšívany, naň padajú horúce slzy, i tisknúc ho k srdcu, nôtí si, aby ulahčil sklúčenému srdcu svojmu:

Neplač milá, nenariekaj, už je darmo;
Už ja musím odcestovať zajtrá ráno,
Zajtrá ráno do tábora i do poľa;
Už ťa musím ver opustiť duša moja.

Dobre sa maj moja sivá holubička,
Len bych žiadal raz pobožkať tvoje líčka;
Tys mi dala na znak lásky bielu šatku —
A ja tebe túto pieseň na pamiatku!

Spev tento sialhal v útroby velikášov, jako i všetky výjavy v tábore.

Jaký je to spevavý ten slovenský národ, riekol Nádaždy. Či sa to veselí, či sa to smúti, či pracuje, či bojuje: to si vždy vyspevuje.

A ja musím vyznať, tvrdil Esterházy, že práve tito naši Slováci sú v čas vojny pre našu armádu velikej ceny a dôležitosti; lebo, keď o Maďaroch s pochvalou to hovoríme, že sa práve tak, jako i Turci, v prvom ohni s divokým zápalom vrhajú na rady nepriateľov a bijú sa srdnato až radosť, — Slováci i v tej najväčšej seči stoja nepohnuto sťa jejich tatranské bralá. Keď raz u Madara ten prvý zápal vyhasne, tá srdnatosť a prudkosť netrvá dlho a keď nepriateľ pevne a nepohnuto stojí, počnú sa klátiť a ustupovať, tak žeby celá bitka mohla byť prehraná, keď by neboli Slováci, ktorí svojou chladnejšou odvahou a železnou vytrvanlivosťou zastaná si pevne sťa múr naproti divoko na nich dorážajúcim Janičiarom. Tak sa často na jich

ocelistých prsiach prelomil prudký nával turecký a odrazil sa sfaby od bašty. Ba i to som neraz skúsil, že po prehratej bitke, keď sa druhé vojsko v najväčšom neporiadku rozutekávať počalo, vtedy slovenské čaty slovami svojich veliteľov oduševnené, v dobrom poriadku ustupujú, zmužile odrazily útoky stíhajúceho nás nepriateľa.

To som i ja pri nich všetko skúsil, tvrdil Vešelín, jako i to, že Slováci vojenský poriadok a kázeň najlepšie zachovávajú, že nepachtia po lúpeži a nekradnú zo zvyku, ani sa nebijú z bujnosti a zo svevole so svojimi súdruhami, ani nezlorečia, neutiskujú chudobných ľudí, ku ktorým sa dostanú na hospodu, lež chovajú sa vlúdne a po priateľsky.

Preto i ja upomínam, pokračoval Esterházy, vždycky jich vodcov a dôstojníkov, aby s nimi slušne a priateľsky zaobchodili, lebo

keď si tito u ľudu slovenského vydobudnú úplnej dôvery, tak možno i divy udatnosti očakávať od neho.

No, ale už poďme do zámku, riekol Vešelín, lebo bych ešte i trochu do kúpeľov trenčianskych rád nakukol.

A ja sa musím chystať so svojim vojskom na pochod ku Rábu, riekol Esterházy, kde maršal Montecuculi shromažďuje všetko vojsko, i pluky francúzske, talianske a nemecké majú ta doraziť. Teraz to už, jako to všetky prípravy ukazujú, príjde ku velikej srážke.

Veď je veru už i svrchovaný čas, hodil Zrínsky rukou; dosť už bolo toho hľivenia a odfahovania! Postavím sa i ja na čelo svojim rezkým Horvátom!

I pospiechali na zámok.

(Ďalej budúce.)

Príhlas.

Drahý Národe Slovenský!

Ťažko zalahla na tebe ruka Hospodínova, osirotený osirotievaš z roka na rok, opusteného opúšťajú ťa na náhlo a jedno po druhom otcovia a vodcovia tvoji. Za Kuzmánym, Moysesom a Zochom — zas ťa opustil genius tvoj, vyhnanec a mučeník tvoj — Hodža. Ztratu jeho ktoby dôstojne vyslovil, veď Slovensko ešte len budúce zvie, kto bol Hodža národu, lebo on večne v ňom žiť bude. Aby nesmrtný oslávenc náš Hodža skutočne večne žil v národe za potrebné a ohľadom na neoceniteľné zásluhy zvečnelého za povinné uznali jeho početní pri zádušniciach jeho dňa 7. apríla t. r. vo Sv. Mikuláši shromaždení ctiteľia to narádzať: aby národ Slovenský, ten národ, za ktorý Hodža žil i mrel, ktorému on všetko svoje i sám seba obetoval, nesmrtný pomník v lone svojom miláčkov i svojmu,

Hodžovi postavil. — Shromaždení liptovskí ctiteľia Hodžovi chceli týmto cieľom priam v nadrečený truchloslavnostný deň jedon výbor sriaďiť, ktorý by myšlienku túto oživotvoril a uskutočnil; — ale po zralom uvážení uzavreli nepredchytávať vôle národa, ale vyzvať tento verejne k osvedčeniu sa v tejto záležitosti. Hodža i ako vedomec a spevec, i ako vychovateľ bol nedostižný a preslávnený; nech sa tedy národ sám ozve a prejaví vôľu svoju: aká a kakému cieľu smerujúca základina by sa na jeho slavné meno sosbierať a založiť mala?

Pozrime na iné národy a učme sa keď ony oslavujú si a prechovávajú vďačne pamiatku svojich výtečníkov i my: „sláviť slavne slávou Slavů slavných!“

Nížepodpísaný úprimne a snažne prosí dľa čestného naloženia smutočného

shromaždenia svoj drahý národ slovenský ohľade osvedčiť a usrozmieť nezťažovali. Tak nám žiaľ za otcami našimi národnými i za otcom našim a mučeníkom Hodžom nebude ku smrti, ale ku životu. Na zdar!*)

V Pribyline vo kvetnú nedeľu 1870.

Dan. Mil. Bachat,
povereník liptov. ctiteľov Hodžových.

Dumka moja.

Žiaľne je žiť vlastencovi
V oddialenej cudzine,
Bôľne — ničoho nepočut
O svej drahej otcine.

Ani potôčok nehrčí
Tak príjemne v cudzine,
Jako, ach! hrčieva mile,
Tam vo drahej otcine.

Ani kvieťa neobčerství,
Vôňou lúbou v cudzine;
Nemá ono taký zápach
Jako v drahej otcine.

Ani stromy tak nešumia
Na horách v tej cudzine,
Jako šumia utešene
V drahej, v drahej otcine.

Ani lúbe spevy vtáctva
Neblažia tu v cudzine,
Nepotešia bôľne srdce,
Jako v drahej otcine.

Ani to slniečko milé
Nesvieti tak v cudzine;
Jako svieteva príjemne
Vo vlasti a otcine.

F. R. Vlastimil.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Z **Hodruše**, v marci. Koho z prebudených Slovákov by netešilo vzkriesenie zaniklého roku 1840 Orla Tatranského, ktorý poletovav si bystro po našich čarokrásnych krajoch, a zavítav vo verných rodu kruhoch drahých rodín našich, s každým dňom čulejší život budil v povstávajúcom zo sna národe slovenskom?! On to bol čo zápalistými piesňami uchracoval sebou srdcia i duše, ukazujúc jim ten vznešený cieľ, jemuž ony všetku činnosť obetovať majú, totiž k prebudzaniu, osvecovaniu a vzdelávaniu celého národu; on to bol, čo povestiami, rozpravami, besiedkami a pojednaniami svojimi, ukazoval tú dráhu, na ktorej jedine národ k šťastnejšiemu a slávnejšiemu životu priviesť možno: a preto hľa svojim zábavno-poučným tónom blahodejne pôsobil na rodinú kruhy naše, všade kamkoľvek doletel, vítaný súc čo milovaný priateľ. Jako sa jeho veliteľ, blahej a

slávnej pamäti Štúr nás z hlbín srdca tešieval jeho každému zdarilejšiemu účinku, na prebúdajúce sa duše slovenské, tak sme my ostatní, tehdajší svedkovia jeho spásonosnej činnosti tešievali sa každému skvelejšiemu výdobytku jeho na poli opusteného predtým ná-

*) Podávajúc príhlas tento z Národných Novín č. 14 1870 v časopise našom doslovne, želáme aby sa pamiatka Hodžova v národe našom stálou stala, a síce nie len z ohľadu mravného, pri ktorom sa iste žiadnemu namáhať netreba, bo si Hodža o národ slovenský vydobyl večné zásluhy sám, bez toho že by bol pri tom potreboval nás.

Narádzali by sme teda aby Sv. Mikuláš a Liptov hľadel založiť „Hodžovskú základinu“ z ktorej by sa tri štipendia trom žiakom na troch terajších slovenských gymnáziách v Martine, Kláštore a Revúcej udelovali. Už u nás všetko jde s trojicou a v trojici. — Sv. Mikuláš a Liptov zdá sa byť z ohľadu tohoto povolá-

rodu. Majúc teda predošlé blahé pôsobenie Orla nášho pred očima, sľubujeme si od vzkrieseného na teraz a čo fœnix zo smrti svojej povstávajúceho Orla, jehož riaditeľom tehďajší umný a krásoduchý spolupracovník Ján Kalinčák ostal, ešte bystrejší, mohútnejší a požeňnanjší let, keď sa obstojateľstvá národu od tých čias, od 22. rokov, vďaka Bohu, lepšie premenily, a národ náš je už i prebudenejší, i za svoj slávo- a blahoživot zaujatejší, i sa na teraz hojnejšími spisovateľskými silami vykázat môže. A tak vítaj nám drahý, znovuvzkriesený Orle náš, vznášaj sa bystro a rezko nad horami našimi, a poletuj si veselo i po údoliach našich, unášajúc so sebou duchov a mysle premilých rodákov jak v slávnu ríšu Bozských vidín národy k slávo- a svatživotu zovúcich, tak i k rozplameneniu srdcí, povolaných dejstvovať na pozdvížení a oblažení celistvého národu v každom ohľade.

Je sice pravda, že my i teraz ešte za svobodnejšie pohyby národu bojovať a mnoho trpkostí snášať musíme: ale kto sa už bude v tomto veku národnosti, kde po celej Evrope národnie zásady platnosť práva a života si vymáhajú, ba si ju i vydobývajú, takejto prepotrebnej borby duchov ľakať? Iba neohrozenému bojovníkovi prípadne víťazstvo, a tak i nám keď smelo vystupovať budeme za svobodný duševný pohyb a rozvoj národu!

Je pravda, že nám prichodí napínať všetky sily svoje dielom k literárnej činnosti a dielom k hmotnému napomáhaniu literatúry našej: lež ktorý mladý národ to isté činiť nemusel, aby sily svoje rozvil po ten stupeň a obetavosť rozšíril až po tú mieru, kde by to už viacej naskrze neobťažovalo, to predošle vybrané len obecenstvo, lebo potom už začali by duševne pracovať všetci učení a vzdelaní synovia národu, a celý národ prevzal by na seba starosť o mohútne podporovanie litera-

ným dať iniciatívu k tomu: Hodža žil a mohútne pôsobil v Mikuláši a Liptove, i len jeho osobnosť zapríčinila to, že viac jako za dvacať rokov svet slovenský a slovenský zraky svoje k Mikulášu a Liptovu obracal.

Že sa potom k Mikulášu a Liptovu i celé Slovensko pripojí veríme.

túry svojej. Nám teda len k tomuže cieľu prebúdzat, kriesiť, povzbudzovať, zapalovať a napomínať treba, aby čím dial tým viac šírila sa v národe obetavosť k národným cieľom vôbec, na národnú literatúru ale zvlášte. A keď nás k tomuto Orlo náš milý pobádat bude, či sa mu nemáme tešiť, či nemáme pole činnosti jeho vždy viacej šíriť, aby čo k najpočetnejším rodinám slovenským zaleťovať mohol? Iste, že mu prístup učiníme do všetch krajov, končín, osád, miest a príbytkov našich!

A tak lietaj už lietaj šíre a voľne, ty mohútny operenče náš! vesľuj kriekami tým čistejším a sviežejším vzduchom, ktorým ťa púšťa tvoj veliteľ a posielateľ k ohniskám rodiným, abys zaujav jich pre svoje vznešené a blahonosné vzlety, mohol jich získať i pre vidiny, myšlienky, ciele a úmysly ostatných súdruhov tvojich; tu premilého „Táboru“ slovenského, tam spanilomyseľnej „Vesny“, — a hojnosť duševných pokladov sľubujúcej „Národnej knižnice.“

Drahí rodní bratia, ktoríkoľvek riadky tieto čítať budete, pripusťte povedané tu k svojmu rodolúbnemu srdcu, dopomáhajúc Orlovi a iným rodokriesnym spisom a časopisom našim k hojnému odberateľstvu, nasledujúc krásny príklad čelnejších mužov našich a všetkých spanilých duší, čo v obetiach svojich na svaté ciele národu činených neustávajú, a ustávajú nechcejú. Hľa ten muž, ktorý sostavenie prvých čísel terajšieho Orla na seba prevzal, a jehož skromnosť sa teraz obrazíť bojím, Andrej M. Sitniansky, Vám svieta krásnym príkladom, ktorý Vy nasledovať máte. On nie len Orla vystrája na jeho prvšiu nádejnú púť, ale i do „Táboru“ svolal národných básnikov a romanopiscov, k jednej svatej činnosti na oduševňovaní celého národu k slávo- a blahoživotu jeho; a ja dobre viem, že on tu nie len veľké duševnie, ale i znamenité hmotné obete prináša, jako to každý rodolúby spisovateľ náš činiť musel.

Nebojte sa toho, že prebudzovanie Vaše a činnosť minú sa žiaduceho cieľa: už to, vďaka Bohu! lepšie stojí s nami v národe, už slová naše skôr lež indy nájdú ohlasu v srdciach krevnych: hľa my tu len pred rokom neboli by sme verili, že medzi nami vydarí sa dáke divadelné predstavenie, že vybere sa i dosta-

točný počet súcich ochotníkov, i shromaždí sa tolké a tak vyberané obecnstvo, jaké k tomu treba: a preca čo neočekávali sme vtedy, stalo a naplnilo sa teraz, obradujúc nás nad mieru svojim pre nás skvelým výsledkom. Naše slovenské obecnstvo už počína myslieť na seba a na národ, duch a život slovenský; nedá sa už ničím tak hatiť, žeby hrádze sebe kladené nepreborilo. Ľud náš bude sa vždy valnejšie hlásiť k svojmu životu, a inteligencia naša prestane sa na skore stydeť za národ, alebo okúňavo vystupovať za záujmy jeho. Verte, že zábavy slovenské čím dial hladanejšími budú, len aby básnici naši písali vhodné divadelné kusy, a mládež naša prebudzovala to, čo je ešte ospalivé.

V Hodruši sa teda hralo dňa 27. februara toho roku slovenské divadlo, a to kus nášho znamenitého humoristického básnika, Jána Palárika, „**Inognito**.“ Dvorana nášho hornieho hostinca dost veľká, bola už o 6 $\frac{1}{2}$ hodine večer prepĺnená, možno riecť že vyše 300 osôb rozdielneho stavu, najviac ale vyberaného obecnstva, dielom sedelo a dielom stálo. Svojou návštevou nás poctil a potešil i jeden vysokopostavený pán zo Štiavnice, jehož populárnosť pre jeho skromnosť a dobrotu srdca, je u nás veľká. Pred započatím divadla a medzi jednaniami výborne hrala windšachtská banda turnerov. Napnutosť na prevedenie kusu bola veľká, a hra rodolúbnych hodrušských a štiavnických ochotníkov, ktorí po prvýraz na divadelnom javišti vystúpili, prevýšila i len očakávanie naše, tak že sa ona zdarilou a výbornou pomenovať môže. Ačkoľvek samo javište bolo priobmedzené a nepohodlné, preca všetko dobre vypadlo.

Pani Sokolová, mladuška slečna **K. K.** výborne previedla svoju úlohu; Evička, slečna **E. Š.** tiež znamenite predstavila tejto v bon tóne nenárodného sveta vychovanú dcéru; **Potomský**, radný pán náležite hral kocúrkovského pána, bol to náš učiteľ p. **A. H.**; Ján Jelenfy, jeho syn, žiak p. **Č.** trefne nám znázornil odnárodnenieho šviháka; Ján Jelenfský, žiak p. **H.** dobre predstavil slovenského básnika, len hlas jeho nebol dosť silný a zvučný; Starosvetského, učiteľa, podarené hral žiak p. **A.**; Borku, slúžku, dobre

znázornila panička **A. M.**; úlohu kocúrkovského Notariuša zdarile previedol p. **A. Pr.**; Spitzera prevýborne hral kat. uč. p. **K.**; úradníka tiež trefne napodobnil p. **Tr.**, žiak. Drábi sa dobre držali; kosci a hrabačky znamenite previedli svoju úlohu, tanec dvoch koscov od zeme velice sa lúbil, spev i koscov i hrabačiek bol krásny a podarený, z pomedzi hrabačiek vynikala mladá pani **W. H.** svojim utešeným hlasom. I krčmár hladošovský, p. učiteľ **M.** urobil za dosť svojmu zástoju.

Obecnstvo bolo s celým predstavením patrne uspokojené, tieskalo sa častejšie, najväčšieho potlesku ale došiel zaslúžene, najlepší komik pán **K.**, predstavovavší Spitzera. Pri levnom vstupnom prijato 150 zl., z nichž na útraty pre divadlo, a nastúpiť potom tanečnú zábavu, vyplateno 110 zl. r. č., 40 zl. čistého výnosu ale rozdelilo sa medzi katolícku a evanjelickú školu, ponevác celá zábava k dobročinnému cieľu usporiadaná bola.

Jako nás divadlo velice tešilo, tak i tanečná zábava opravdove zabavila hostí, lebo asi pri 80 pároch tanečníkov bola cele nenuťená, a trvala od 10. hodín večer do 6 $\frac{1}{2}$ hod. z rána.

O túto oboju zábavu najväčších zásluh si vydobyl šlachetný a spanilomyselný mladík mešťanského stavu, pán **Ad. Pr.**, ktorý horiac národolúbstvom, žiadneho ustávania netuloval k docieleniu tejto krásnej a milej zábavy, ba on prvý prišiel na tú myšlienku, takúto zábavu usporiadať. Jemu teda vo tri vrhy sláva! Povďační sme ale velice i všetkým hercom a herkyniam, ktorí na divadelné javište po prvý raz vystúpili sa nie len neostýchali, ale i dobre previedli zástoje svoje, a z tohoto cieľa peknú obeť priniesli na oltár národu: jim teda tiež za jejich odhodlanosť a obetnosť privolávam na slávu!

A ty ctené obecnstvo, ktoré si nás tak valným účasťstvom poctilo, hladaj i ďalej zábavu národnú, a ostaň rodu svojmu vždy verné. Idú časy, kde sa Maďar so Slovákmi cele spriatelí, a nepomenuje viacej panslavistickým to, čo je národno-slovenské, i dá Bôh, že i čisté vlastenectvo naše bude uznané, tak že nám i tento bratrský národ vo vlasti priat bude vo všem, a pozná v nás svojich najlepších bratov a priateľov!

P. H.

Dary od milej.

Neztrhuj mi vetrik dolu
Klobúčik hoc obsúchaný,
Tam za čiernym galónikom
Nosím kvietok darovaný.

Tam šnóročku tmavej barvy,
I to ešte ona tkala.
Načos' mi to dieťa moje,
Načos' mi to darovala?

Tak som chodil po tom svete —
Tak svobodne, tak veselo,
S tvojim darom všetko šťastie
Jako vtáčik uletelo.

Ak ho ztrhneš vetrik dolu,
Tak ho zanes k nej na skutku;
Nech si vezme svoje dary:
Kvet, galónik — i bôľ smútku!

Z pozostalých rukop. † Janka Čajáka.

Príroda na Slovensku.

I.

Turčianske jaskyne.

Jestlí je náš Turec už i na povrchní pohľad krásny, tým zanimavejším stáva sa on oku bedlivejšieho pozorovateľa. V stručnej krátkosti upozorňujem ctené čitateľstvo nášho mladistvého „Orla“ a medzi týmto obzvlášte zkmateľov a milovníkov prírody aspoň na jednu — dľa mojho zdania málo známu — zvláštnosť kraja tohoto. Je to jaskyňa. Nedomnievaj sa avšak — milý čitateľu, že rozumiem jaskyňu Blatnickú, „Mažiarnou“ zvanú. I táto síce zaslúži, aby sme ju spomneli a navštívili; no nie tak pre jej veľkosť, ako račej pre pozostalé, nepatrným náplavom pokryté kosti nektorých predpotopných zvierat. Vo väčšej avšak miere zasluhuje toho jaskyňa na turčianskom Považí neďaleko Vrútok, na Predhore, a síce pre svoj veľký priestor. Obzrime si najprv jej polohu.

Celá reťaz asi od Znyova až k Strečnu rozložených výšin záleží z prahorných skalín, ale len na turčianskej strane; lebo strana trencianska, asi od Fačková až po Váh, je pôvodu útvarného s veľkou prevahou vápenca. Na jednom avšak mieste pravekej tejto žulovej ohrady Turca vrazila mohutná ruka prevratou prírody vápencový klin do žulového toho pňa. Tento vápencový klin zaryl sa tu v jadre žulovom sta divý, na územie prastarého národu vrúťivší a tam osadivší sa národ, ktorý pre prvotnosť a dedičstvo ani dosť málo citu nemá. Vtrelec tento vápen-

cový díva sa jedným okom — lebo je jednooký — na čarovné Považie; rajeckej doline, ktorá tejto okrasu nemá, obrátil sa chrbtom. Či sa ale v objatí žulového toho medveďa dobre cíti, neviem. Pochyboval bych; lebo jeho vniutornosti sú už ranené, rozryté, sta červom rozbrázdnené jablko a preto ani jasným okom nehľadí na Váh! Zakrýva si ho zelenou rúskou, ktorá ale v zime vždy tratí farbu a redne! Na novoty, jakých za celý svoj dlhý vek nevidal, hľadí dosiaľ veľmi lahostajne. Uvidíme, čo povie, keď v krátkom už čase — ako to hodnoverne udať môžeme — jeden novoveký holobrádok, rezký to železničný rušeň — ktorému sa turčianska volebná pieseň: „Hore Turcom. dolu Turcom“ veľmi zaľúbila, k nám zavíta, a ustavične čmudiac zo svojej kameným uhlím nakrmenej zapekačky, prechádzky svoje pod jeho samým nosom, a to viackrát denne konaf bude. Snaď sa podrobí i nemilému tomu osudu k vóli peknému výhľadu!

V tejto vápencovej hornine — na ľavom brehu Váhu — nachodí sa spomenutá jaskyňa v nepatrnej, ale strmej výške. Vchod do nej, ktorý sme tu vyšej okom pomenovali, okom, rúskou krovia trochu pokrytým, je veľmi priestraný; v dialke avšak asi 50 krokov nim postupujú, delí sa jaskyňa na dve ramená. Kráčame-li jedným, lebo druhým, príjdemo na nové a nové roztvory, z ktorých si jeden lebo druhý k ďalšiemu postupovaniu volíť môžeme. — Počet týchto jednotlivých roklí,

z ktorých nektoré sú dost priestrane, jinými avšak len plazením sa — kusom — preniknut možno, nemôžem udať. Práve toto množstvo ramien čini jej zovrubnejšie preskúmanie obťažným, no i odvážlivým. — Jak ďaleko jaskyňa táto siaha, nemožno sa dopýtať. Povešť hovorí, že sa tiahne až na rajeckú dolinu, a že slyšať v nej veľký hrmot vody. Ja acpráve som i s niekoľko mladíkmi dosť ďaleko do jej vniutra bol pokročil, o žiadnom valení sa vody tvrdiť nemôžem. — Kostí predpotopných zverov a nánesu neviadať, lebo jednotlivé tu i tam ležiace kosti sú pozostatky zablúdivých a zahynuvších terajších zverov. — Ani väčšieho priestoru v nej sme nenašli. Je dosť suchá, ačkoľvek voda i tu na nektorých miestach svoju zamilovanú hru — lučbu — s vápencom provodzuje, tvoriac kvapkovce nektoré už vykryštalizované, tvrdé a nektoré ešte mäkké. Vzduch v nej není najčistejší, avšak snesiteľný, chladný.

Naše milé Slovensko je bohatý sklad na rozmanité výtvary sil prírodných, len že jich svet málo zná. I my sami na výletoch našich viackrát už pozde dopočujeme sa k našej nemalej omrzlosti — o veciach videnia hodných, ktorým sme tak blízki boli! Myslím, žeby to len k dobrému viedlo, keby sa o takýchto zvláštnostiach nášho Slovenska — čo jak stručné zprávy — v časopisoch našich podávaly. „Orol“, čo časopis trvácu cenu majúci, hodil by sa k tomu veľmi dobre. Snaď by to priviedlo i k vynajdeniu nejakých prameňov zárobku pre náš zväčša chudobný ľud.

Kým nebudeme mať viac slovenských geologov, ktorí by úlohu túto previedli, nech dľa svojich sil pracujú aj jiní na poli tomto. Slávny náš geolog a baňský rada p. D. Štúr ochotne nám pomôže v tom svojou radou a úpravou.

II.

Plesá západných čili slovenských Karpát, menovite Tatranské.

1. Pleso Pribylinské.

Pleso toto leží v lipt. stolici a zovie sa tak od rodolíbej dediny Pribyliny, ktorá rozkladá sa u päty skál obklučujúcich menova. č pleso. Nachádza sa asi 3 hodiny od Pribyliny.

Prístup k nemu je nesnadný, zvlášte preto. že leží nad mohutným vodopádom. Obklučujú ho ozrutné skaliská, hrubizné bralá. Ony za-

príčinujú, že pleso toto málo kedy osvetlené býva a preto povrch jeho býva takmer cez celý rok potiahnutý ľadom. Len čiastočne oslobodí ho slnce od tejto chladnej pokrievky v auguste.

Hlbokosť jeho je nesmierna; nekde siaha i do 200 siahovej hlbky. Rozliate je v podobe kotlovej. Na východe vyteká z neho divý potok Belá, vpadujúci do Váhu pri Hrádku. Avšak odtok tento nemožno zbadat' pri samom pleso ale len vo vzdialenosti asi 300 krokov od neho, lebo potiaľ ukrýva sa tokom svojim popod skaly, až konečne veľkou prudkosťou vyrúti sa na svetlo hneď vyše spomenutého vodopádu.

Hovorí sa i o prílive a odlive*) (Ebbe und Fluth), ktorý vraj zbadat' možno na tomto pleso.

Hlavné skaliská, ktoré dolinu onoho plesa tvoria, zovú sa Tovanová a Hlina. Cez túto dolinu, podobajúcu sa dajakému jasku, vedie cesta do Haliče. Dolina sama je bohatá na rudy; zvlášte badať tu krásne medené žily.

2. Pleso Zelené.

Leží pod vrcholom Ostrým čili Malým Kriváňom a má v objeme asi 200 siah. Významné je preto, že z neho pramení sa Váh, čo avšak spozorovať možno teprv dakolko sto krokov od plesa.

3. Pleso Štrbské.

Je veľmi hlboké a nesmierne vysoko ležiace a síce na končiarí Medená Šachtá zvanom; obklučené je i pahorkami i bralami. Chodievala sa k nemu od dediny Štrby v Liptove.

4. Pleso Popperské.

Pleso Popperské čili Rybie, leží vysoko na končiarí Vysoká; nachádza sa v ňom veľké množstvo rýb zvlášte pstruhov, ktoré polapané ponevác pre chudosť svoju nemajú dobrej chuti, púšťané bývajú do podtatranských potokov a tu si jich rybári po dakolko mesiacoch opät pochyťajú a pre už nadobudnutú obzvláštnu chuť draho predávajú na široko ďaleko.

*) Na brehoch morských vidno, že voda morská za 6 hodín vždy rastie, prilieva sa, čo zovieme prílivom a za druhých 6 hodín zase padá, odlieva sa, čo zovieme odlivom; a to neprestajne tak. Zapríčinujú to mesiac a slnce priťahujúce zem našu k sebe. Ostatne toto pohybovanie sa mora je rozdielne, nekde ho ani nespozorovať, kdežto v Červenom mori vystúpi voda počas prílivu do výšky 20 stóp.

Toto pleso i leží najvyššie i je snáď najhlbšie medzi všetkými tatranskými; šírka jeho je asi na 400 krokov. Z neho vyteká potok Popper a síce k severu, ktorý spojiac sa s Dunajcom pri Novom Sandeci v Haliči, vpadáva do Visly.

5. Pleso Falkenské.

Ono je prvé, čo nachádza sa na spišských Tatrách; leží veľmi vysoko medzi botslašským a grlašským končiarom. Jeho voda je čistá, zdanlivo nazelenkastá ale pitná. Od severu ohradené je mocným skalomúrom, prepĺneným granátami. Veľké lejaky alebo otriasanie sa vzduchu odtrhnú začasťo celé balvány z týchto skalísk, a odtržené balvány sú husto posiate granátami, ktoré avšak ešte nezralé súc, neprijímajú žiadnej politury, a preto sú i bez všetkej ceny. Spomenutý granátový

vrch mal by sa fahať — dľa mienky mnohých prírodopýtcov — až hen po Dunaj.

Nedaleko od falkenského plesa na hor nachádza sa veľký vodopád a opäť vyššie tohto medzi kostenbergským a grlašským končiarom — dve menšie plesá, jichžto kraj je veľmi divoký a snáď i najstudenejší v celých Tatrách. Rastie tam mnoho ližičnku. Na jednom z týchto plies zbadať malé, modré fľačky. — To druhé leží západne oproti grlašskému končiaru alebo jako ho tam volajú, K o t l u. Okolo neho sú ložiská na zlato obsahujúci cinober, ktorý dľa mineraloga Valleriusa malby obsahovať v sebe ryžovné zlato (Waschgold). Cinober ten je červený a sfa rubin priezračný.

Z týchto dvoch a zo spomenutého falkenského plesa povstáva potok felkovský, vpadajúci do Poppery.

F. R. Vlastimil.

Jako sa vychová človek na národného človeka?

(Výňatok z rukopisu: „Národnia výchova“.) Podáva Pav. Hečko.

Človek sa vychová na národného človeka: keď sa v ňom povedomie jeho národnosti vzbudí a rozsvieti; keď si reč národu, ktorá je bez toho rečou jeho materinskou, dokonále osvojí; keď pekné zvyky a mravy rodu svojho pozná a jich si oblúbi; keď ho duch národu obživí, a jeho charakter stane sa podstatnou známkou individuálnosti jeho; keď ho k tomu privedeme, že zahorí za svoj národ láskou svätou, nekonečnou, ňouž oduševnený, celý svoj život posväť slúžbe národu, a v blaho a slávoživote jeho spatrí svoje vlastné blaho a svoju vlastnú slávu!

I. Toto sú skutočné podmienky pravej národnosti, národného citu, smýšľania a pôsobenia, alebo národného ducha, života a dejstvomania, a že je to krušná práca pre nás, cudzími, inorodými živlami obtočených, ktoré srdce i ducha nášho ovládať sa usilujú, nemáme sa tomu čo velice diviť, povážac, že v pomere k druhým šťastnejším od nás, lebo v svobodnom rozvíjaní sa postaveným národom: my v chápaní a v dokazovaní národnosti svojej, tak ďaleko zaostali sme, že v celku považovaný národný život náš, ešte veru mdlý jest! Celé veky nám boly nepravnej, mnohé národy pracovaly na pohľtení našom: no jakže bolo

možné vystúpiť na výšinu, na ktorej iné národy už dávno stoja? — smejúc a radujúc sa mllobe našej!

Lež dá to iste milostivý Bôh, že keď prebudili sme sa jednúc zo sna smrteľného, v ňomž tak dlho — väzeli sme, nezaspíme už viacej, aniž sa dáme odtrhnúť od národu svojho, vzdor všemu lármovaniu tých bezbožných kriklúňov, ktorí neviné, ba chvalitobné pohyby naše, za hriješné vyhlasujú, radi by nás k večnej smrti, alebo ku ztrateniu sa v národe cudzom, odsúdili! A preto hľa svätou buď úlohou našou, vychovávať mladé pokolenie naše, cestami, v podmienkach národnej výchovy tu udaných, naznačenými: tých ale, ktorých už iba škola života národnými učiníť môže, našim priateľským obcovaním s nimi a osvecovaním kroz literatúru, upovedomiť a privedieť do národného ovčince!

Ohľadom výchovy drahej mládeže našej, držím za potrebné, nasledujúce poznamenat: už v dome rodičovskom, v kole rodinom, má detva naša dozvedieť sa toho, že je ona mlad slovenská, lebo že jesú i neslovenské rody, ktoré inou rečou hovoria, iné zvyky a mravy zachovávajú, ináč sa odievajú, a všakovými inými zvláštnosťami tela i duše od nás sa

delia. Dušu jejich treba krmít piesňami, po-vestiami, porekadlami a hádkami slovenskými; zábavou jejich budúť ihry národné! Rodičovia a údovia rodiny, mluvež k nim i vo spolok najračeť svojou slovenskou rečou, a nedávajte v dome svojom nikdy cudzinstvu prednosť; neučte jich cudzej reči tým, že to čo je slovenské „sprostým“ alebo „špatným“ pomenujete (jako sa to bohužiaľ u nerozumných rodičov a rodín stáva), to ale čo je cudzie, múdрым a pekným nazvete; aniž učte deti svoje v inej, nežli v materínskej reči seba pozdravovať, priať, ďakovať, slovom, úctu vám podľnú cudzím spôsobom vzdávať.

Škola počiatocná buď opravdu národnou, celá výučba spočívajž na reči materínskej! V tom, čo sa v dome rodinom, podľa udaného už, započalo, pokračuj učiteľ neustále: pri prednášaní zemepisu, hovor o bydle a vlastní národu, o tejto prírodných i ľudsko-spoločenských zvláštnostiach, o dostehovaní sa sem iných národov, o jejich známkach a povahe, a o našom sväzku s nimi. Pri dejopise vyprávej deje a osudy národu; pri učení náboženstvu spomeň drierne pohanske predstavy a pochopy národu o božstve; jednak aby chápa mládež význam nejedných bájok v národe ešte živých, a sviatkov a slávností i na deje kresťanské prenesených; jednak ale, aby poznala, že národ náš ani za doby pohanskej nebol tak ohlúpený a surový, žeby sme sa zaň stydeť museli; keď mal dost ľudskej pochopy o Bohu a večnom živote; keď ľudskej životy neobetovával bohom svojim v žertvu, a bol už za tých vekov temných velice nábožný a bohabojný, krotký, tichý a dobrotivý! Pri prednáške o roľníctve, štepárstve, chovu dobytku a včelárstve podotkni: jako národ náš od vekov bol pracovitý, potom a mozo- lamí obrábajúc zem svoju; jako pestoval s radosťou stromy všelikého druhu; jako opatroval pečlivo svoj dobytok, obchodiac s nim vždy dobrodušne, že i každú ovečku svoju osobite pomenoval, včely ale nikdy bez potreby nevydúšal. Takto učená a vedená mládež naša, dôjde už v útľom veku svojom k národnému povedomiu; čo keď školy vyššie u tých, čo ďalej vzdelávať sa chcjú, tiež nezanedbajú, a verejný život a literatúra pestovať neprestanú: zbudí a roznieta sa v rode našom mocne jeho národné povedomie, ktoré tento v

duchu svojom prechovávajúc, získa potrebnú sebe národnú hrdosť, uctí sám seba, a bude voždy a vo všem vystupovať jako národ, ktorý nezna a nemá príčiny, stydeť sa za seba!

Prvá a najpodstatnejšia známka národu je jeho reč! Lebo ona je najvlastnejší plod a výtvor jeho ducha, v ňomž sa národný genius najjasnejšie zrkadlí, súc najslávnejším dielom jeho; na ňomž celé veki pracovaly a ktoré nebýva drier zavřšeno, až so skonom samého národu; tu je tedy nekonečnosť ducha najlepšie znázornená! Rečou touto dokazuje národ buďto svoju duševnú silu a bohatú nadanosť, buďto ale svoju mdlobu a chudobu; a preto čím bohatšia, dokonálejšia a krásnejšia je reč národu, tým väčšiu a slávnejšiu budúcnosť možno mu prorokovať. Tak národ grécky už v svojej na podiv dokonále ustrojenej a bohatej reči, vyslovil svoju velikú budúcnosť, jaká ho ani neminula, lebo stal sa národom, zo všetkých národov starožitnosti najslávnejším, a reč jeho až posiaľ žije v ústach i v literárnych výtvoroch učených ľudí všeho stavu. Jakkolvek reč človeka nemôže sa cieľom pre seba súcim nazvať, ale je iba stredstvom citu a myšlienky i vôle, ktoré vyraža, a prostriedkom duševného rozvoja: však už preto samé, je ona takým pokladom národu, že nadoň nič dražšieho mať nemôže, lebo po reči zvláste poznáva sa človek a národ od národu delí sa; ani si reč žiadon jednotlivý človek alebo jednotlivá rodina utvoriť nemôže, ale ona je vždy tvorbou a dielom celého národu! Kto preto živým, skutočným a hodným údom národu stať sa chce, musí si reč jeho dokonále osvojiť, musí ňou plyne a správne hovoriť, musí v nej city a myšlienky svoje náležite vyjadriť a vysloviť znať, ba aj genia národu z nej dokonále chápať a tlumočiť. Kroz ňu hovoríme my k národu a národ k nám; jej prostriedkom sdeluje nám národ poklady ducha svojho, vzdeláva a osvecuje nás, a my zase zdokonalujúc reč tú, alebo tvoriac literárne diela, množíme tieto poklady vo väčšej vždy miere, prispievajúc k všeobecnej vzdelanosti a osvete národu! Že reč slovenská a slovanská vôbec je gréčtine ohľadom svojej ustrojenosti a bohatstva výrazov najbližšia, to nie len slovanskí jazykozpytci, ale i cudzí nestranní skúmatelia jazykov (lingui-

sté), jako na pr. Viliam Humboldt, Bopp, bratia Grimmovci a iní skvele dokázali. A čo povie o jej lúbozvučnosti, ňouž nad mnohé iné vyniká?! My teda v reči slovenskej, ač posiaľ nedávno len ešte vzdelávanej, máme dokonalý nástroj svojho duševného rozvoja, a dobrý kľúč k srdcu i k duchu národu. V reči tejto sa tedy náležite vzdeláť, ba v zdokonalovaní sa v nej neustále pokračovať, je nutnou podmienkou národného života. A vzdeláť sa v nej možno pravidelným mluvením a písaním, študovaním ducha reči, čítaním klasických literárnych diel, a vlastným pracovaním na poli literatúry, keď každou vedou, ktorú v literatúre našej pestujeme, obohacuje sa sama reč nesmierne.

mládež učí sa reči národnej, v dome rodičovskom, vo školách, a čítaním náučných a zábavných diel. Nemyslíme preto, že na lone rodiny, alebo v počiatočnej škole dostatočne sa možno naučiť reči rodnej; lebo jej dokonalú známosť si nadobudnúť, možno iba na vyšších učených školách a akademiách; vo verejnom živote a v literatúre, a chceme-li k takejto známosti dôjsť, cvičiť sa nám nutno v nej až do smrti! No a my nešťastný slovenský národ, nemáme ešte tých vyšších národných škôl, nemáme university, akademie, a literatúra naša je ešte len vo vzniku! Avšak nezúfajme preto, čo nemáme to mať môžeme, však Bôh spravodlivý všetko ku cieľu privede; po ten čas ale až to nastúpi, budú nám výteční spisovatelia naši, ktorí sami tak slávne postupujú v znalstve jazyka svojho, dobrými učiteľmi, i prevedieme pomaly to, že národ náš sa znamenite zveladí, a že nezahyneme vzdor tým k službe hotovým hrobárom — ktorí by nám radi čo skôr hlboký hrob vykopal.

Čím dokonalejšie známe reč národu, tým lepšie a zivšie nás preniká duch jeho, a my milujúce reč túto čo najkrásnejší výtvar národu a najsladší svazok, ktorý nás s nim viaže, ostávame ľuďia národní, národu voždy verní, tak že národ majúci deti verné, nemôže zahynúť, čo by v jakýchkoľvek nepriaznivých obštojalstvách živý bol!

II. K výchove národnej patrí i to ďalej, aby sme pekné zvyky a mravy národu poznali, a je si oblúbili! Mravy a zvyky národu súc

tiež jednou z podstatných známk jeho, musíme si i tieto jako ostatnie všímať, a k jejich zachovaniu medzi sebou svedomite dopomáhať, čoho potrebu my Slováci tým väčšmi cítime, že i do hustého stýkania sa s cudzími národami prichodíme, i pomiešaní žijeme medzi nimi: čím zaiste aj do pokušenia padáme cudzie zvyky a mravy si priosobovať a takto svoje vlastné, v mnohom ohlade i lepšie a krásnejšie, opúšťať. Takejto ľahkomyselnosti sme sa my Slovania bohužiaľ, dla svedoctva historie často dopúšťali, a i terajšia zkušenosť makave to dokazuje, že rýdze, krásne a dobré zvyky a mravy naše ustupujú mravom a zvykom cudzím, ktoré pod menom civilisácie velice sa na nás prílepujú, menovite medzi rodákmi v cudzozivilných mestách osadenými, ktorí sa za pekné známky národnosti svojej, falošne stydeť počínajú. Takto odhadzujú rodáci naši najdriev kraj svoj, potom prijímajú cudzí spôsob pozdravovania a poklón; z domov svojich vymietajú staroslovenský obyčaj prijímania hostí, v nichžto prestáva i ten povestný, a nám povždy česť pôsobivší, patriarchálny, krásnorodný život, jaký od vekov pekne zdobil národ náš, a spolu hyne aj bohumilá nábožnosť a pobožnosť, skromnosť, dôvera a láska v rodinách našich; naproti tomu ale sobeckosť a pýcha sa udomácnuje. Slovanovi pôvodne cudzia a odporná náruživosť, v srdci sa zmáha, a jej výbuch v hrome a blesku surových bezbožných klatieb a zlorečení javí sa, na jejichžto slyšanie mrzne krev v človeku ešte neporušenom! Pôvodná dobrodušnosť Slovákov premieňa sa na ziskuchtivosť; dobrosrdečnosť na závisť; uprimnosť na pokrytstvo; pohostinstvo na ceremoniálne uvítanie; vernosť manželov na zvyčajné prebývanie; stydlivosť žien a panien na koketstvo; striezlivosť a miernosť na ožranstvo; milovanie tichého, domáceho života na hladanie verejných ihier a zábav (rozumieme ustavičné baženie po takýchto, bez národného cieľa a mravného povýšenia). Nekdajšia moc náboženstva v národe klesá, a vždy viac ubyva tých, čo svoju srdečnú nábožnosť doma i v v chráme radi konávajú, ktorí výšej kladú Slovo Božie, nad všetku múdrosť a radu ľudskú; ktorí tak pevne veria v Boha a v jeho premúdra spravu sveta, že nikdy do zúfalstva neupadajú. Nie všetky vzdelanejšie rodiny

užívajú svoju národnú reč v kruhu utešenej domácnosti, a tým menej vo verejnom obcovaní (conversácia) medzi sebou, lebo mnohí to za jakúsi panskosť pokladajú, užívajúc doma cudziu reč, a na verejných miestach tiež ňou sa pýšiť, ak je ona v otáčajúcom jich svete módna. A hľa takto hynutím dobrých a pekných národných zvykov a mravov, hynie spolu aj národný duch a národná povaha Slovákov.

Aby sme takýmito cestami slepeho sa spúšťania národných, lepších zvykov a mravov vždy hlbšie nepadali, musíme my osvietenejší, ktorí v mnohom ohľade predok vedieme národu, alebo aspoň náš príklad mocnejšie účinkuje na neho, — sami od seba započat dielo pokania a prinavracovania sa k chválohodným starootcovským zvykom a mravom, a týmto činom dejstvovať v záležitosti tejto blahodejne, nie len poučováním, ale nado všetko predchádzaním všade dobrým príkladom!

A tak tedy, od starých dobrých zvykov a mravov, ktoré sú zvláštnou a pochvalnou známkou národu nášho, ani sami neupúšťajme, ani nedovoľme, aby mládež naša slepo ľnula ku horšej cudzote, spravujúc sa podľa istej, často nie len smiešnej, ale i čistote srdca a mužskému charakteru škodlivej módy, juž bon tónom (dobrý zvuk, hlas) sveta tohoto menujú. Tu nám najlepšie služby preukázu dobré, komické hry, náležitou satyrou okorenené.

Lebo jakokoľvek všetkému čo je cudzie vyhnúť nemôžeme, ba z civilisácie terajšej, to čo je dobré prijať máme, a čo je nevinné prijať môžeme: však to čo je od vekov naše jako na strome nášho života vyrostlé, a čo nás pre svoju jednoduchosť, nelíčenosť, uprimnosť, platicnosť, dobrotu, velebnosť a krásu povždy ctíť bude, ba čo i náš život pre jeho svaté jadro blahodejne pôsobí neprestane; nesmieme nikdy zapovrhnuť a zanedbať, lež račej verne ochraňovať, čo velice vzácne a drahocené dedičstvo, po najcennejších dávnych predkoch našich nám pozostalé!

„Nech si teda váži mládež naša svoj národný kroj, ktorý je prastarým svedkom rýdych foriem našich, a dobrého vkusu nášho; nech na miesto pozdravov a poklón cudzínskych, často dost diváckych, pozdravuje a

kloní sa po svojsky; reč svoju slovenskú o nejž sme i z vyššieho stanoviska už prehovorili, miluj stá najdražší poklad svoj; v nej myslí, v nej hovor i píš, ňou beseduj so svojskými či súkrome či verejne, ona buď tvojou milenkou v živote! Ty mlad naša, ku starým a starším sa maj úctive a poslušne, jako to u všetkých dávnejších predkov našich bývalo, slyš jejich radu vďačne, a rodičov svojich si nado všetko váž a miluj! Pospolité vrstvy národu dobre učinia, keď dávny, patriarchálny spôsob života zachovajú. alebo spolkovitosť ruského ľudu nasledovať budú; lebo to delenie sa jednotlivých údov rodiny, za našich časov do zvyku prišlé, a až do zlomkovej nekonečnosti zasahujúce, je jednou z podstatných príčin chudoby ľudu nášho! Zbytočnej nádhery sa vystríhaj, jako aj múdri dedovia naši to činili; bláznivosť by bola na márnosť obracať to, čo sa k dobrým cieľom užiti dá. Miluj pracovitost umnú a poctivú, jako celý rod tvoj ju miluje, ona ti dá živnosť, a ochráni ťa od mnohých hriechov. K jakémukoľvek stavu náležíš, či si nízky alebo povýšený, chudobný alebo bohatý, prostý alebo učený, buď nábožným a bohabojným po príkladu drevných predkov tvojich, lebo bez kresťanského človečenstva nielo spásy pre človeka, lebo bázeň božia, je koreň krásneho a šťastného života; zlý príklad terajšieho sveta nech ťa v tom nemýli, en zaiste nese už pokutu svoju! — Buď poctivý a stydlivý v rečiach i v skutkoch svojich, ani oplzlé slovo ani hrozná kliatba a zlolenie nevychoď z úst tvojich; posuňky tvoje nech nikdy neukazujú na porušený dobrý cit, a skutky tvoje buďtež jako vo svetle a na jave konané; dedovia naši už drev než sa pokrestanili, to zachovávali! Dokazuj k hostom prívetivosť, jako to stará slovenská cnosť velie, neprijímajúc tam za pohostinosť náhrady, kde úctu a dobrotivosť túto čistá ľudskosť porúca a vyhľadáva. Buď k ľuďom dobrým a statočným úprimný, dobrodušný a dobrosrdečný, k zlým ale a nehodným aspoň ľudský, abys lútym šliapaním ľudstva jejich, divé šelmy z nich nečinil, lebo každá pomsta je hrozná vo svojich následkoch; tak hľa dávni predkovia naši aj so zúrivými nepriateľmi po jejich premožení, ľudsky zachodili. Maj veľkú obľubu v tichom, domácom živote,

ktorý ti najutešenejšie radosti prinesie, nevyhľadávajú cudzích spôsobov ihier, menovite ihier hazardných, náruživosti sebeckta a lakomstva v človeku rozpalujúcich, pre ktoré už ne jeden človek náš nešťastným sa stal, a nedávno práve jeden znamenitý básnik, nenadále sa rozlúčil s milovaným národom svojím, prebodnutý súc jedným náruživým hráčom; takýchto hier naši dobrí starí otcovia neznali, a zažívali tiež i rozkoše v hodinách od práce prázdnych! Nenárodné, nevlastné zábavy nič nestoja, lebo ony nezodpovedajú lepšej povahe tvojej, jím teda vyhýbaj. Žij striedlive a mierne, zachovávajúc cnosti tieto vo všetkom, lebo takýto spôsob života predlžuje vek náš a slúži nám ku cti: dlhovekí

starci naši iste týchto cností voždy šetrili. Rodné bratstvo, pobratimstvo, miluj, jako ho drierzni otcovia naši milovali, lebo ono je prameňom hrdinstva, obetavosti, a všetkých veľkých národných cností, sladkými činiac spolu dni a hodiny mladého veku nášho, jehož milá rozpomienka blaží! Neskladaj nádej svoju v človeku, ale v Boha jedine pevno ver a silne v neho dúfaj, jako to i múdri a pobožní predkovia naši činievali, a zkusíš, že dobre sa cítiť budeš i v dobe nehôd a nerestí, a v žiadnom ani v najhoršom okamžení života, zúfať nebudeš; — neučiníš, jako samovražední synovia sveta tohoto činia!¹⁴

(Pokračovanie nasleduje.)

Rozmanitosti.

Dĺžka železníc na celej zemi obnášala roku 1864 15,000, ďalekopísnej čiary ale 25,000 nemeckých mil, nerátajúc k tomu podmorské ďalekopisy; počet kupeckých lodí vystupoval na 162.751.

Šťastná nehoda. Najslavnejší svojho času maliar Rubens dohotovil nový obraz. Žiadon z jeho učencov nesmel vstúpiť do jeho atelieru, kým na ňom pracoval; žiadon neznal predmet, ktorý obraz predstavoval. Darmo lapali každú výpoveď, každé prehodené slovičko majstrovo, aby sa mohli nečoho dopátrať, — Rubens neprezradil sa žiadnym slovom. Naraz oznámil svojim učencom, že je dielo hotové a prisľúbil jim spolu, že ho ešte dnes uvidia. Medzi učencami panovala veľká rozčulenosť; so zimničným nepokojom očakávali príchod majstra svojho, ktorý bol dakam práve odišiel. Keď určená hodina už bola vypršala a Rubens sa nevracal, nemohol jeden z učencov svojej túžbe a žiadosti odolaf. Ticho vkradol sa inými nepozorovaný, do Rubensovho atelieru. Náhodou neboly dvere zamknuté; i vstúpil dnu. Tak som ja prvý, ktorý tvoje dielo vidím! vyvolal a ostal vo vytržení pred obrazom stáť. — Obraz predstavoval Spasiteľa na kríži, pod nim jeho matku a Mariu Magdalenu. V nemej rozkoši stál učelec pred dielom majstrovým... zrazu počul hrmot krokov na chodbe vonkajšej... palakal sa náramne... avšak keď zbadal, že

stupaje v dialke sa tratia, uspokojil sa a obrátil zrak svoj opäť na utešený obraz. Ale... o hrôza!... nuž veď zotrel rúchom svojim Magdaleninu ruku, ktorá ešte nebola uschla!... Ohromený stál tu — oko jeho padlo zrazu na líky (barvy), štetce a paletty, ktoré ešte tu ležaly, jako jich Rubens zanechal. Chvatom schytil jich, zúfalosť dodala mu smelosti, ruku namaloval znovu a sotva dostihol posledný skúmový pozor hodit na svoje dielo, keď zase kroky zavznely. Chytrô odložil všetko a stiahol sa za záclonu do obloka. Po niekoľko menšínach otvorily sa dvere. Rubens, ktorého všetci učenci doprevádzali, vstúpil dnu. S trasúcim srdcom vmiešal sa učelec medzi druhých. Nik nepobadal, že už prvej tu bol, lebo všetkých oči obrátené boly napnuté k jednomu miestu. — Rubens jich nútil, aby svoje zdania prejavili a určili, čoby v celom diele najväčším majstrovstvom malované bolo. Jedon bol za podobizeň Spasiteľovú, druhý za nadprirodzený, uchvacujúci výraz v tvári Matky Božej, tretí za krásnu kajúčnicu, ktorá pri nohách Ukrižovaného klačala a ktorej bohaté, dlhé vlny cez plecía a ruky sa vlnily. Rubens prizeral sa pozorne a skúmave obrazu; najdlhšie odpočíval zrak jeho na podobizni Magdaleninej. Učencovi, čo bol toho príčinou, bolo úzko okolo srdca. Toto je najdokonalejšie, pretrhol Rubens mlčanlivosť ukazujúc

na kľaciacu podobizen, — ešte som posial nič tak dobre nevy-maloval, jako túto ruku a plece!.... Učenec triasol sa na celom tele, keď tieto slová počul. Už, už chcel predstúpif, no pre-mohol sa a nik nezbadal jeho rozčúlenosť. No, deň tento bol obratom jeho života; on poznal, čo jeho genius v stave je vyviest. S dvojnásobnou láskou, s dvojnásobnou usilovnosťou oddal sa umeniu.... Učenec stal sa majstrom, a jeho meno skveje sa všetkým právom pri mene Rubensovom. Učenec ten bol — Van-Dyk!

Najstaršia rodina. Kytajčania (čínania) utvorili si bez každého cudzieho vlivu svoju „kulturu“; majú svoje zvláštne obyčaje a smýšľanie. Toto musí mať človek pred očami, jestli chce jejich hrdosť a vysokomyslnosť pochopiť, bo oni i na Evropečanov čo na barbárov len tak z boku pozerajú. Anglický učenec Legge vypráva, že sa ho často Kytajci bezočate pýtali: Či máte, cudzinci, rodině mená? Tým chceli riefť: Či môžete pokázaf na svojich predkov pred 3000 rokami?.... Nie všetky kytajské rodiny môžu toto dokázaf; no rodina Kung, z ktorej pošiel Confucius, môže svoj rodopeň historickou určitostí tahať k roku 1121 pred Kristom Pánom, keď dynastia Čov panovala. — V kresťanskej Evrope povstaly rodině mená okolo roku 1000 po Kristu.... Či sa teda nemusí človek dvojnásobne zasmiať, keď počuje, jako si nejedna „maďarská“ (?) šľachtická rodina svojich predkov už v IV., VI. storočí s harmálesami opatrených predstavuje a oslavuje?!

Podivný potok. V Andalusii jest jedon potok, ktorý pre svoju topasu podobnú žltú líku el Tinto sa nazýva. Voda jeho má podivnú zvláštñosť. Keď nejaký kameň do nej padne a na inom ležať ostane, nuž stopia sa za rok v jedno. Kade tá voda tečie, nerastie ani trávička, a žiadna rybka nemôže v jej vlnách žif.

Potok tento vyteká zo Sierra-Moreny a dlho podržuje svoju zvláštñosť, kým druhé vody sa s nim nesmiešajú.

Západ slnka pod rovníkom. Krásny je u nás, keď vystúpime na Kriváň, Choč, Vepor, Sytno atď., pohľad na zapadajúce slnko, krásnejšie na vychádzajúce; zvlášte krásny pohľad je ale na západ slnka v krajinách pod rovníkom tak, že sa skoro ani opísať nedá. Okolo 6½ hodiny slnko tam zapadá. Hneď na to zbarví sa obloha na západnom kraji obzoru tmavorude, načo však všetky barvy dúhové postupne nasledujú až do jasného modra. Mezi tým povstanú na oblohe nežné mráčky, jasné a celý výjav podobá sa skôr krásnemu kúzlu nežli skutočností. Tak to trvá asi pol hodiny; potom objaví sa celá obloha modrá a hviezdy. Prechod od dňa k noci netrva dlho, súmrak trvá asi pol hodiny po západe slnka, ktorý čas je vždy kratší a kratší, čím viac blíža sa krajiny k rovníku, pri ktorom po západe slnka na jasné denné svetlo ihneď čierna noc nasleduje.

Divoké národy chovajú sa k zvieratám veľmi úctivo, majúć jich vôbec za rozumné bytñosti, ktoré sa rozumom svojim prezradif nechcejú, aby neboly ku prácam pridržované. Kamčadáli n. p. etia najme medveďa a vlka a ubezpečujú sa proti nim všakovým čarením a zariekaním. Jestli idu medveďa jest, prosia ho, aby jim odpustil, že ho usmrtili. O psoch vypravujú, že volakedy mluvievali jako ľudia; keď sa ale ľudia nezdvorile k nim chovali, ustanovili vraj psi medzi sebou, že s človekom viac mluviť nebudú.

Cedry na Libane. Vele-slavný nekdy les cedrový na Libane počíta teraz len asi 300 do 400 kmenov, z ktorých asi sedem najstarších 50' výšky majú; najsilnejší z týchto má 45' v objeme.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Upozorňujeme ctené obecnosť na to, že v Prahe vychodí už druhý ročník „Věstníka bibliografického“ časopisu to všetky novovyslé diela české z oboru literatury, hudby a umenia udávajúceho. Redaktor je p. Fr. A. Urbánek; nakladateľ knihkupectvo Kober. Predplatok polročne s pošťou 75 kr.,

celoročne 1 zl. 50 kr. Časopis vychádza raz za mesiac po najmién pol, a najviac po poldruha hárku. Porúčajúć časopis tento obecnosťu nášmu obzvlášte ale pánom z väčša literaturou vôbec sa zaoberajúćim, odovodňujeme ohlas náš nasledujúćim. Časopis náš slúži zábave a poučeniú; pri poučovaní ale

je hlavnou vecou udávať pramene, z ktorých by sa ono čerpať mohlo. Že sa my pri tom na nás samých obmedzovať nemôžeme je na bielom dni, bo my jedna zo slabších vetví veľkého slovanského národu sme doteraz neboli v stave všetkým našim duševným požiadavkám vyhovieť. Okrem toho ale nemá žiaden z nás zabúdať spolu i na to, že Slovanstvo v koncerte národových a literárnych snáh len vtedy k dačomu priviesť môže, keď brat sdeluje a brat prisojuje si myšlienky jeho bez každej revnivosti, bez každej ambície a potom si vlastnému rozsudku zahanáva z toho pre seba, pre svoj vlastný kmenový záujem toľko vykoristiť, koľko to i osobné i miestne potreby jeho požadujú.

V tom samom knihkupectve J. L. Kober v Prahe vyšly nasledujúce „Schválené najnovější školní knihy“: **Fysika** pro vyšší gymnasia a vyšší realky. Dle Dr. F. J. Piška, vzdělal prof. Josef Klíka. Vynešením minist. ze dne 20. února 1870 č. 1331. — **Jana Lepare: Politický atlas** k všeobecným dějinám starého věku. Vynešením minist. ze dne 22. ledna 1870 č. 12205. — Prof. Smolíka: **Algebra** pro vyšší střední školy. Vynešením minist. ze dne 22. srpna 1869 č. 6106.

Prvá uhorsko-slovanská účastinová knižtlačiareň v Pešti „**Minerva**“ vydala koncom minulého 1869 roku zvláštny almanach pod názvom „**Minerva**, národní zábavník.“ Sostavil Jan N. Bobula. (Cena: brošurovaný výtisk za 2 zl. — v anglickom plátne viazaný za 2 zl. 50 kr.; na veľine so zlatorezom 3 zl. 50 kr. — Almanach tento je ozdobený podobiznami: Martina Szent-Iványiho, Jozefa Zarzeckého a Jozefa Po-

zdecha. Stretáme sa v ňom spolu i s prácami slovenských spisovateľov výtečnými prácami svojimi už dávno v slovenskom národe obľúbených: Kubániho, Grajchmanna, Hostinského. Tešíme sa spolu, že v rečenom almanachu mená spatrujeme slubujúce, že našich literárnych síl pribývať bude. — V záverečnom slove osvečuje sa vydavateľstvo Minervy, že v almanachu tomto spolu i ten cieľ malo, aby ukázalo i tlačbu spoločnosti knižtlačiarkej Minervy, a to sa jej úplne podarilo: i tlačba, i forma i technický výstroj je tak úhladný, že sa nie len oku Slováka, ale každého dač do tlače dávajúceho sám sebou porúčat musí.

Oddiel Petrohradského slovanského dobročinného výboru usporiadal dňa 14/26. februara bežiac. roku zvláštnu slávnosť cieľom, by sa menám svätých apoštolov slovanských Cyrilla a Methoděja od roka do roka väčšia úcta vzdávala a rozširovaná bola. Medzi držanými prednáškami nás Slovákov najviac zaníma prednáška Bergovho prekladu „predspevu“ ku Kollárovej Slávy dečre a Chalupkovej básne „Mor ho“. Výtvary slovenskej poesie nachádzajú teda i na vzdialenom severu slušného uznania.

V Sv. Martinskej účastinárskej knižtlačiarňi vyšiel prvý sošit dielka „**Smejme sa**“ od Chvojnického. Cena 10 kr. Spisok tento, u Slovákov poslal jediný, porúčame preto, že levná cena nikoho neodstraší aby si ho kúpil, a ktorý nejeden dom obsahom svojím — humorom — zabaví a obveselí môže.

Sv. Martinská účastinárska knižtlačiareň má toľko práce, že je nútená od dňa na deň o viac sadzačov starať sa.

•••••

Listáreň redakcie.

P. Sz. T. Nagylak. „Orla“ sme poslali podľa žiadosti poštou „Szöreg“ neznajúc žeby i v Nagylaku pošta bola. Prvé číslo muselo už prísť, a tak prosíme len o určité udanie poslednej pošty: či Szöreg či Nagylak. — Veselohru „Obsitnik“ sme dostali, i bude časom iste uverejnená. — Ct. redakcii „Vla-

stena“ sdelujeme, že sme jej básen: „Mrtví predkovia“ i bez jej povolenia uverejnili, pri čom prosíme každú redakciu slovenských časopisov aby podľa ľúbosti z „Orla“ čerpala čo sa jej len páčiť bude. — P. P. H. v H. Len podstatné chyby sa opravujú.

•••••

Oprava smysel rušiacich chýb tlače :

V prvom čísle na str. 25 pravý stĺp. od spodku 19 riadok, po slove chudobná má stáť slovo: mater; Na str. 26 pravý stĺp. od sp. 22 riad. na miesto mocnosť má stáť možnosť.

V tomto druhom čísle v básni Preobrazenie v 13.

riad. od vrchu, má stáť miesto sokol slovo: kochol, a v tomže čísle na str. 40 v pravom stĺp. riadok 17. od spodku na miesto Geveš a Hemer mená: Heveš a Gemer.

Predpláca sa u redakcie v Turč. Sv. Martine: celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrťročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 harkov silných každého mesiaca na veľikej štvorke.

Nakladateľ Ján Kalinčák. — Knižtlačiarско-účasťinársky spolok v T. S. Martine.